

Tartalom

IGEHIRDETÉS

Budaker Oszkár: Farkasok juhok ruhájában 1

EMLÉKEZÜNK

id. Zászkaliczky Pál: D. Ordass Lajos püspök posztumusz kitüntetése..... 3

Rókusfalvy Pál: Laudáció – D. Ordass Lajos (1901–1978) 4

KELENFÖLDI ESTÉK

Némethi Zoltán: Boldogok az irgalmasok 5

Sztojanovics András: Az egyházi szeretetszolgálat elkötelezése

és korlátai.....7

Baranyay Csaba: Boldogok a tiszta szívűek..... 9

Dóka Zoltán: Átlátszó szívű emberek

– Egyházi nevelés, iskolák, teológusképzés 11

id. Zászkaliczky Pál: Átlátszó szívű emberek (Hozzászólás) 18

TANULMÁNY

Rókusfalvy Pál: Igazságra nevelés – Hozzászólás az egyházi nevelés
kérdésköréhez 22

Boleratzky Lóránd: A zsinat hitele..... 29

DOKUMENTUM

Murányi László: Lemondólevél..... 32

KÖNYVISMERTETÉS

id. Magassy Sándor: Budaker Oszkár emlékezete

– Gondolatok Zoltán László könyvével kapcsolatban 34

TARTALMI ÖSSZESÍTŐ 40

KERESZTYÉN IGAZSÁG

Az Ordass Lajos Baráti Kör negyedévi folyóirata
Független evangélikus teológiai és kritikai lap

Új folyam 46. szám – 2000. NYÁR

Felelős szerkesztő: Ittész Gábor (tel.: 96-439-381)

Felelős kiadó: id. Zászkaliczky Pál (tel.: 1-403-28-07)

A szerkesztőbizottság tagjai: D. Dóka Zoltán, Ittész János, id. Magassy Sándor

Szerkesztőség: 9024 Győr, Liezen-Mayer u. 41.

Kiadóhivatal: 1114 Budapest, Bocskay út 10.

Postacím: 1163 Budapest, Bodnár u. 29.

Csekkszám: Ordass Lajos Baráti Kör,

Budapest – OTP XI. ker. 11711034-20081452

Nyomdai kivitelezés: FÉBÉ Bt.

Felelős vezető: Tóth Béláné

HU ISSN 0865-2163 – Törzsszám: 1996/320 – Eng. szám: III./E1/20/1989

Budaker Oszkár

Farkasok juhok ruhájában

Az alábbi prédikációt Zoltán László lelkésztestvérünk, Budaker Oszkár irodalmi hagyatékának gyűjtője és őrzője küldte meg szerkesztőségünknek, s engedélyezte az eredetileg német nyelvű igehirdetés fordítását és közlését. A prédikáció keletkezésének pontos ideje ismeretlen. De a szövegből világos, hogy a német faj és vér felsőbbrendűségét hirdető hitleri nacionalizmus idején keletkezett. A német származású Budaker Oszkár – akárcsak Ordass Lajos – nyíltan szembeszállt e torz mítosszal. Az ilyen prédikáció akkor életveszélyes volt. Ma pedig tanúsítja, hogy mennyire hamis és alaptalan volt 1945 óta mindmáig az az ártó szándékú, rágalmazó híresztelés, amely Budaker Oszkárt mint náci nézeteket valló lelkészt és tanárt akarta erkölcsileg hiteltelenné és politikailag vádolhatóvá tenni.

(A szerkesztő)

„Óvakodjatok a hamis prófétáktól, akik juhok ruhájában jönnek hozzátok, de belül ragadozó farkasok! Gyümmölceikről ismeritek meg őket.” Máté 7,15–16.

A juhok ruhájába öltözött farkasok undorítók. Jónak mutatják magukat, pedig gonoszak. Bárányok erenyeit színlelik, pedig valódi farkas-lelkület lakik bennük. Öszintének mutatkoznak, pedig hamisak. A hamisság pedig undorító!

A juhok ruhájába öltözött farkasok veszélyesek. Ha valakit megtéveszt a juhok ruhája, és kiszolgálhatja magát nekik, azonnal farkasokként bánnak vele. A farkasok pedig pusztulást hoznak.

A juhok ruhájába öltözött farkasok Jézus kora óta nem haltak ki. A „juhok ruhája”, amelyben megjelennek, változott, a kornak megfelelően modern lett, de benne a farkas farkas maradt. Ezért Jézus intése időszerű ma is. Sőt éppen ma különös komolysággal hangzanak szavai: „Óvakodjatok a hamis prófétáktól! Óvakodjatok a juhok ruhájába öltözött farkasoktól!”

A juhok ruhájába öltözött farkasok tehát a hamis próféták.

De kikre gondoljunk, ha róluk hallunk? Ernek világos megértéséhez tisztázunk kell, hogy ki az igaz próféta. Az ő feladata nem az, hogy megjósolja a jövőt, noha a „próféta”, „prófétálni” szavakat ilyen értelemben is szokták használni. Eredeti, bibliai értelemben a próféta Isten embere, aki által Isten kinyilatkoztatja magát, vagyis aki Isten akaratát, a legfőbb igazságot hirdeti. A hamis próféták tehát olyan emberek, akik csupán színlelik, hogy ők Isten akaratát és az igazságot kínálják. De valójában éppen az ellenkezőjét teszik: nem odavezetnek Istenhez, hanem eltávolítanak tőle.

Lássunk néhány példát! Valaki arra próbál rábeszélni téged, hogy ha valóban kegyes akarsz lenni, akkor hátat kell fordítanod saját egyházadnak, mert a valóban megtért keresztyének másutt találhatók, – természetesen ott, ahova az illető hív téged. Vigyázz, mert hamis próféta az, aki így csalogat téged! Amire rábeszél, nem az igazság! Amüt kíván tőled, nem Isten akarata!

Egy másik példa: összejövetelre hívogatnak, és azt ígérik neked, hogy ott csodálatos, természetfeletti dolgokat fogsz átélni és megtapasztalni. Ha elveszi-

tettél egy kedves embert, és a borzalmas veszteséget alig tudod elviselni, – menj csak velük! – Így csalogatnak, csodálatos vigasztalásban lesz majd részed, amikor egyszer csak felismered, hogy kedves halottad láthatatlanul jelen van, és az írásból vagy a médium szája által szól hozzád. Mindenféle mást is fogsz tapasztalni arról, hogy milyen a túlvilág. – Ne menj oda! A gonosz szemfényvesztése az, amit új és csodálatos igazságként kínálnak neked. Akik ezt teszik, hamis próféták!

Vagy lássunk egy egészen modern példát! Bizonyítani akarják neked, hogy a te német véred „mítosza” nem egyeztethető össze a keresztyén hittel. A keresztyén vallás csupán feldíszített zsidó vallás, tehát nem „fajtisza”. Ha ragaszkodsz hozzá, elárulod a véredet! – Próbálkoztak már nálad ilyesmivel? Készülj erre, mert jönni fognak, akik ezzel az új „igazsággal” akarnak boldogítani téged! Kiáltsd oda nekik: „Takarodjatok!”, mert ezek hamis próféták!

Nem sorolhatjuk fel és nem jellemezhetjük itt a hamis prófétaság minden változatát. De ez nem is szükséges. Csalhatatlan mértékünk van, amellyel minden prófétaságot megmérhetünk, és a hamisat leleplezhetjük: „Gyümölcsceikről ismeritek meg őket!”

Ezért szólunk még röviden ezekről a gyümölcsökről! Ha azoknál, akik prófétának adják ki magukat, gögös önhittséget látsz, és semmi alázatot, tudd, hogy őket nem Isten hívta el! Ha befolyásukra civódás és viszály támad, egyetértés és béke helyett, akkor csalnak a juhok ruhái! Ha szavaikból, pillantásukból és tetteikből gyűlölet beszél, és nem a szeretet hullámai áradnak szét, akkor hamis próféták garázdálkodnak. Ha a téged megnyerni akaró próféták szavai tisztán csengenek, de életfolytatásuk tisztátalan és visszataszító, menekülj tőlük, mert hamis próféták!

Egyáltalán, miért kellene neked új igazságokat keresned? Hiszen tiéd Jézus Krisztus régi evangéliuma, amelyet teljes tisztaságában nyertél el evangélikus egyházadban! Ennél tarts ki szilárdan! Teremd az igazság és szentség igaz gyümölcsseit (Ef 4,24)! Ezzel tanúsítod a hamis prófétákkal szemben az egyetlen, valódi igazságot. Ámen.

(Fordította: Dóka Zoltán)

A most újjászerveződő Nyugati/Dunántúli Egyházkerület gyülekezetei püspökké *Iltzés Jánost*, felügyelővé *dr. Weltler Jánost* választották.

Munkájukra az anyaszentegyház Urának áldását kérjük azzal a reménységgel, hogy szolgálatuk – kerületük határán túl – egész egyházunk megújulását is segíti.

Az OLBK elnöksége és
a Keresztyén Igazság szerkesztősége

id. Zászkaliczky Pál

D. Ordass Lajos püspök posztumusz kitüntetése

A „Magyar Nemzet” c. újság március 18-i, szombati számában „Polgári rendjel” címen a következőt olvashattuk:

„A Képzőművészeti Egyetemen, Budapesten ma délelőtt 11 órakor tizennelcadik alkalommal adják át a Magyar Örökség Díjat: Csizmazia József szőlőnemesítőnek, Duray Miklós szlovákiai magyar kisebbségi politikusnak, Padisák Mihály rádiós szerkesztőnek és Zsivótzky Gyula olimpiai aranyérmes kalapácsvetőnek. A Magyar Örökség kitüntető cím illeti meg mátfól – posztumusz – Áprily Lajost és fiát, Jékely Zoltánt (mindkettőt költészetéért tüntették ki a polgárok szavazatai alapján odaítélte, újabban „polgári rendjelnek” titulált Magyar Örökség Díjjal), Barcsay Jenő képzőművészt és Ordass Lajos püspököt. A Magyar Örökség kitüntetettjeinek nevét, érdemét és munkásságát a Magyarok Házában őrzött Aranykönyvbe jegyzik be. Az évente négy alkalommal: márciusban, júniusban, szeptemberben és decemberben átadott díjról – a beküldött ajánlások mérlegelésével – Mádl Ferenc akadémikus elnökletével közmegebecsülésnek örvendő személyiségekből kiválasztott bizottság dönt...”

A Magyar Örökség Díjat mintegy öt évvel ezelőtt hívta életre Farkas Balázs, Fekete György és Makovecz Imre. Életre hívásának oka – többek között – annak felismerése volt, hogy „az utolsó 50 év magyar történelme – és benne a társadalmi, tudományos, kulturális múltunk – igaztalan, torz módon jelenik meg a közvélemény előtt és sok esetben a negatív történések vannak túlsúlyban.” Elhatározásuk szerint fel kell mutatni azokat a „tényeket, erőfeszítéseket, építő személyiségeket, melyek kiegyenlítik az említett hamis arányokat...”

A díj mögött a Magyarországért Alapítvány áll. Az Alapítvány Bíráló Bizottsága foglalkozik a kizárólagosan állampolgároktól beérkező javaslatokkal, s titkos szavazással dönti el, hogy a soron következő negyedévben ki – illetve melyik szervezet, társulat vagy alkotás lesz a kitüntetésre méltó.

A március 18-i díjátadó ünnepségre szóló díszes meghívón – melyet az Ordass család tagjain kívül az Ordass Lajos Baráti Kör is megkapott – a következőket olvashattuk: „Tisztelettel tájékoztatjuk, hogy a Magyarországért Alapítvány által felkért Bíráló Bizottság meghozta tizennelcadik döntését az utolsó fél évszázad legjelentősebb magyar teljesítményeinek folyamatos és rendszeres megnevezésében...” A meghívó mottóként Esterházy Jánostól idézett egy mondatot: „Csak az a nemzet érdemes jobb sorsra és örök életre, amely meg tudja becsülni nagyjait, és amelynek mindig szeme előtt lebeg azok példát adó munkássága”. Ezenkívül a meghívó felsorolta az előző esztendő kitüntetettjeit Illyés Gyulától Sinkovits Imréig, Pilinszky Jánostól Teller Edéig, Németh Lászlótól Ravasz Lászlóig... De a díjazottak között van a kolozsvári és nagyváradai színház, a Magyar Nemzet c. napilap, a Duna Televízió és a Bethlen Gábor Alapítvány. Példamutató, maradandó alkotó nagyjaink és jelentős intézmények sora... A századik díj „a magyar nép szent korona iránti tisztelete volt”.

Minden díjazott jelentőségét és munkásságát ún. laudáció méltatta. Ordass

püspök laudációját dr. Rókusfalvy Pál professzor állította össze és olvasta fel (ez alább olvasható). A díjat – amely pénzjutalmat nem jelent – Ordass püspök leánya, Czellecz Zoltánné Ordass Sára vette át. A díjat alapítók megfogalmazása szerint D. Ordass Lajos püspök életműve: magyar örökség. Ordass püspök neve bejegyeztetik a díszes „Magyarok Aranykönyvébe, a magyarság Láthatatlan Szellemi Múzeumába”.

Az ünnepi alkalmat záró rövid beszédében Mádl Ferenc akadémikus külön is kiemelte Ordass püspök életművének és helytállásának döntő fontosságát: „Ordass püspök helytállásával küldetést vállalt, példaadása sokunknak adott erőt tisztességünk fenntartásához... Alakja, személye ma is sugárzó erő...”

Amikor egyházunk és egyházunk népe kellőképpen nem tartja számon hitvalló püspökünk munkásságát és jelentőségét, „kivülvalók” figyelmeztetnek értékeink megbecsülésére és felmutatására.

Ám figyelmeztet a Szentírás is: „Ne feledkezzetek meg vezetőitekről, akik az Isten ígését hirdették nektek. Figyeljetek életük végére és kövessétek hitüket.” (Zsid. 13,7)

Rókusfalvy Pál

Laudáció

D. ORDASS LAJOS

1901–1978

A Szepességről a dél-magyarországi Torzsára jött Wolf Arthur hatgyermekes kántortanító ötödik gyermekeként 1901. február 6-án született. A falusi gyermekek egészséges, dolgozó életét éli. A szülői házban úgy nő fel – amint erre visszaemlékezik – „hogy bennünk, gyermekekben is kétségtelenné tudták tenni meggyőződésüket, hogy otthonunkban velünk együtt lakik az Isten”. Ő maga is élete végéig így él, Isten jelenlétét sugározva maga körül hattagú családjában (öt gyermekük közül egy korán elhunyt), egyházában, magyar népében és a világ evangélikusságában. Élete a vasok köteteket kitevő írásaiból, melyek egy része titkon külföldre juttatva jelent meg, szinte napról-napra végigkövethető.

Teológiai hallgatóként, fiatal lelkészként Németországban, majd Svédországban tesz tanulmányutakat. Lelkészi szolgálatát Hartától kezdve Cegléden s Budapest-Kelenföldön át a Deák térig mindenhol lelkiekben s anyagiakban gyarapodó gyülekezetépítés kíséri. A háborús évek alatt, majd utána következetesen kiáll az üldözöttek mellett, akár zsidók, akár németek, akár magyarok azok. 1944. március 19-én, amikor a német hadsereg megszállja Magyarországot, a nevét Wolfról Ordassra magyarosítja. Amikor azonban a kormány elhatározta a német kisebbség kiutasítását, akkor mellettük áll ki.

Ordass Lajos 1945-től harminchárom éven át haláláig a Magyarországi Evangélikus Egyház törvényes püspöke volt, de tisztét mindössze öt évig gyakorolhatta, két részben. Hiite, egyháza s annak iskolái és magyar népe melletti bizonyoságtevő kiállása a kommunista hatalom üldözését váltotta ki. 1948-ban koncep-

ciós perben kétévi fegyház büntetésre ítélik, amelyet a szegedi Csillag börtönben és Vácott magánzárkában tölt ki.

Kiszabadulása előtt egyházi különbíróóság – állami nyomásra – hivatalvesztésre ítéli. 1956-ban rehabilitálják. A forradalom idején szózatban fordul az ifjúsághoz, az ország népéhez és – segítségért – a külföldi hittestvérekhez. 1958-ban törvénytelenül ismét eltávolítják, és 1978. augusztus 14-én harmadik infarktusa okozta haláláig hallgatásra kényszerítik. Vele együtt hitvalló lelkészek egész sorát üldözik. Közülük itt mint leghűségesebb munkatársait dr. Keken Andrást, Kendei Györgyöt és Zászkaliczky Pált említjük meg, akiknek sorsa internálás, kitelepítés, hivatalvesztés, s akiknek – őhozzá hasonlóan – még a családtagjait is külön üldözik. Az ellenük elkövetett bűnökkel az egyház valójában önmagán ejtett mély sebet, amely máig vérzik.

Ordass Lajos tevékenysége, hite, személyisége világszerte ismert, elismert. Már 1947-ben az Evangélikus Világszövetség alakuló ülésén, Lundban alelnökké választják, s 1957-ben Minneapolisban újraválasztva, haláláig a világszervezet alelnöke. Nemzetközi tevékenységét azonban az állam és az akkori egyház egyaránt megakadályozta.

D. Ordass Lajos püspök úr hallgatásra ítéltége idején is ír, fordít (dán, angol, német, norvég, svéd és izlandi nyelvből), gazdag irodalmi tevékenységet fejt ki. Gépelve sokszorosított és névtelenül terjesztett írásai, imádságai és napi igemagyarázatai még csendes visszavonultságából is sokakban tartották a lelket: a hitet és a magyarságot.

Bizonyágtevő élete, hűsége legyen követendő példa számunkra és utódaink számára is!

Németh Zoltán

Boldogok az irgalmasok*

*Boldogok az irgalmasok,
mert ők irgalmasságot nyerneek. (Mt 5,7)*

Különös szó az irgalmasság. Minden vallás, ideológia, világnézet szemében nagy erény. Van azonban egy határ, melyen belül az irgalmasság erény, dicséretes, átlépve azonban a határt örültség, veszély, bűn. Ez a határ az ésszerűség határa. A határ, amelyen belül még minden kiszámítható, az egyensúly tartható, összességében kifizetődő, de legalábbis a bevételek fedezik a kiadásokat. A határ, amelyen belül az irgalmasság nem jelent veszélyt önmagunkra nézve. E határon belül cinkosok és társak vagyunk, egymásra mosolyogva és egymásra kacsintva: igen, én is így gondolom, én is ezt tenném, erre én is képes vagyok. Így adunk szíjazást a koldusnak, szendvicset a hajléktalannak, vagy kísérjük át a vakot zebrán.

A baj akkor következik be, ha az irgalmasság átlépi az ésszerűség határait. Veszélyezteteti a rendszer működését, felborítja az egyensúlyt, a kiadások megha-

* Áhítat 2000. február 10-én

ladják a bevételek összegét. Kétszeresen is elviselhetetlen ez: egyfelől tragédiát idézhet elő, hiszen az ilyen ember kész önmagát feláldozni, elpusztítani, másfelől pedig már nem lehet cinkosan rákacsintani, rámosolyogni, csak megütközve és megijedve nézni, ahogy példájával követésre hív.

Jézus ilyen ember volt. Mi a helyzet velünk, népével, egyházával, követőivel? Az irgalmasság nagy erény! Fontos, gyakorolni kell, intézményeket kell létrehozni. De szigorúan az ésszerűség határain belül. Biztosítanunk kell a jövőt, az evangéliumot holnap és azután is hirdetni kell, ezért tartani kell az egyensúlyt, kerülni a veszélyt, az önfeláldozást.

Ernek a voltaképpen irgalom nélküli irgalmasságnak eredménye állandó hiányérzet, rossz lelkiismeret, bűntudat. Mert Jézus szombatnap gyógyításaival, a bűnösökkel vállalt asztal- és életközösségével messze átlépte az ésszerűség határát. Bizonyos szempontból ez hozta meg számára a szenvedést és a halált. Az ésszerűség határát átlépő embernek két választása van: vagy visszatér a kiszámíthatóság határai közé, amíg nem késő, vagy elpusztul, mert elpusztítják. Természetesen mi is beszélünk kereszthordozásról. Sajátos módon azonban az emberi élet általános terheit és gondjait nevezzük keresztnek, mint a fájdalom, betegség, gyász, pedig ezek csak az emberélet velejárói, de nem a krisztuskövetés keresztjei. A kereszt az irgalmasság útján az ésszerűség határát átlépő ember életében rajzolódik ki és válik láthatóvá. Amikor a kiadások felülmúlják bevételeinket, felborulni látszik az egyensúly, veszélybe kerül a rendszer jól kiszámított működése, vagyis amikor megjelenik a szenvedés, a „tagadja meg magát és vegye fel keresztjét” értelemben.

Az irgalmasság útján csak eddig a határig megyünk el, itt megtorpanunk. Jézus messze előttünk jár, messze távolodva e határtól és tőlünk. A közte és köztünk lévő távolság maga az ítélet, maga a kárhozat. Talán ezért van annyi gond, annyi széthúzás, elnéptelenedés kicsiny egyházunkban, mert megrekedtünk és lemaradtunk Jézus mögött az irgalmasság útján. Nincs bátorságunk, bizalmunk és hitünk átlépni a határt, vállalni önfeláldozást és önmegtágadást, átélni a kiüresedés és bizonytalanság állapotát, amelyben semmi más biztosíték nem marad, csak az Isten. Isten jelenléte, kegyelme és megtartó ereje csak így lehet megtapasztalt valóság, hiszen az irgalmasok irgalmat nyerne, ami nem valamiféle jutalom vagy kárpótlás, hanem annak ajándékként megélt megtapasztalása, hogy az ember Isten irgalmára szorul, és egyedül abból él.

Ámen.

Meghívó

2000. augusztus 13-án, vasárnap délután 4 órára a Farkasréti temetőbe D. Ordass Lajos püspök sírjához megemlékezésre hívjuk és várjuk az Ordass Lajos Baráti Kör tagjait és az érdeklődőket.

Testvéri szeretettel:

Az OLBK elnöksége

Sztojanovics András

Az egyházi szeretetszolgálat elkötelezése és korlátai*

Mindenekelőtt köszönöm az OLBK meghívását, hogy a „Kelenföldi esték” sorozatban szólhatok az általam szeretett és egyre inkább fontosnak tartott diakóniai munkáról.

Bevezetésként szeretném hangsúlyozni, hogy botcsinálta munkása vagyok a diakóniának, nem készültem tudatosan erre a munkaágra, de ma már hálás vagyok az Úr Jézusnak, hogy erre a területre vezetett.

Mindig gyülekezeti lelkész akartam lenni, s 1978-ban a nógrádi Sámsonházán el is kezdhettem dolgozni. A faluban élt egy család, amelynek mindhárom tagja súlyos beteg, illetve igen idős volt. A férj progresszív izomsorvadásban, felesége szívnagyobbodásban és más szívbetegségben szenvedett, a férj édesanyja „csak” az időskor terheit hordta. Hamarosan az ő otthonukban tartottuk a heti imaórát. De más, gyakorlati segítségre is szükségük volt. Számomra igen hamar világossá vált, hogy az igehirdetésem szép szavai üressé, talmivá, sőt károsná lesznek, ha nem hitelesítik a kézzelfogható szeretet cselekedetei. Akkor tanultam meg a Trabant hykomatot vezetni, tolószékbe beteget emelni, segíteni a magatehetetlen embert testi szükségleteinek elvégzésében. De ott a nógrádi kis faluban láttam az elhagyott, idős emberek nehéz életét, a magányosság szörnyű megpróbáltatását.

10 évvel később, éppen a rendszerváltás küszöbén, a kondorosi gyülekezet hívott meg lelkészének, s ott is szembesültem sokféle emberi nyomorúsággal, szenvedéssel. Ott különösen a magányos idősök nagy száma volt feltűnő, aminek oka a kevés munkalehetőség miatt a fiatalok városba költözése, illetve hogy általában kevés gyerek született, sok családban egyáltalán nem.

Hála Istennek hamarosan lehetővé vált egy régen államosított, majd az egyházközségnek visszaadott ingatlanból egy 40 főt befogadó szép, kényelmes idősotthont kialakítani. A tervezés, szervezés, építkezés sok energiát lekötő, de nagyszerű iskolának bizonyult. Ezek alatt az évek alatt mind az egyes emberek szükségére mozduló személyes diakónia, mind az intézményes szeretetszolgálat ismertté lett számomra.

A Szentírás az első lapjaitól az utolsóig nagyon határozottan beszél a rászorulókról, gyengékről, elesettekről, kicsinyek iránti felelősségről. Az Úr az erősek dolgává tette, hogy segítsék azokat, akik valamiben is hiányt szenvednek. Jézustól is ezt hallottuk, láttuk, tapasztaltuk.

Mindenképpen nagyon komoly igei megalapozottsága van tehát az egyházi szeretetszolgálatnak, annak minden formájának. De megalapozottságát tovább erősíti az a komoly szükség, amit a mai társadalomban lépten nyomon tapasztalunk. Pál apostol szavaival mondhatjuk, kényszer nehezedik ránk, de szolgálatunk természetesen nem lehet kényszer, hanem belső meggyőződésből fakadó munka, amelynek sok haszna, áldása van. Ezek felismerése, megtapasztalása serkent igazán a kihívások vállalására.

A diakónia áldásaiból szeretnék néhányat felsorolni.

* Előadás 2000. február 10-én

Hitelességünk. Mindenütt, ahol lehetőségem van, elmondom, büszkék lehetünk arra, hogy egyházunk viszonylagos kicsisége ellenére vállalja és végzi kb. 150 halmozottan fogyatékos embertársunk gondozását, valamint kb. 1000 idős ember számára biztosít nyugodt öregséget. Az intézményes diakóniában 400 dolgozó végzi hűségesen a nem megbecsült és nem megfizetett munkáját, s a gyülekezetekben meglévő, nem adminisztrált szolgálatokat számbavenni sem tudjuk. Igen, mindez a mi egyházunkban van! Ez, illetve ez is hitelesíti a szószékekről elhangzó ígéhirdetéseket.

Tanulásunk. Egyházunk a világban vállalt küldetésének csak akkor tud megfelelni, ha tudjuk, milyen is a világ, a társadalom, ha valóságos állapotát megismerjük. Ha látjuk, milyen iszonyú terhek, elesettség, tragédia is főlhalmozódott benne. Mennyi szenvedés, kín gyűlhet össze emberek életében. A jóllakott ember is tudja, hogy van éhség, de igazán csak az ismeri, aki már három napja nem evett. Mi is tudjuk, hogy van nyomorúság a világban, de aki testközelből látja, netán igyekszik is a másikon segíteni – ekkor átélve tehetetlenségét, erőtlenségét – az többet tud a valóságról. A világ sokrétű, árnyalt tanulásáról nem mondhat le egyházunk. (Ezért várunk szeretettel minden gyülekezeti csoportot a Sareptába – nagyon tanulságos kirándulás!)

Találkozásunk. Egy idős, elárvult, elkopott fizikai, megromlott szellemi állapotban lévő emberrel való találkozás mindenképpen szemnyitogató hatású. Ez a mi sorsunk is, errefelé tartunk. Bölcsen készülhetünk is rá, s világossá lesz, azokra szorulunk majd rá, akik utánunk jönnek, s most tőlünk tanulnak. Egy halmozottan fogyatékosslal megkísérelt kapcsolatépítés a kezdeti nehézségek után megmutatja, milyen kicsi világok vannak, mennyi öröm és nevetés fér a korlátolt lehetőségbe is, s hogy a boldogság igazi feltételei belül vannak. De a rászoruló emberekkel való találkozás igazi csodát nyit meg. Annak a Jézusnak közelsége lesz érzékelhető és átélhető, aki azonosította magát a szenvedőkkel. A szeretet cselekedeteit bizony vele tesszük meg. Erről a találkozásról semmiképpen sem mondhat le egyházunk, senki, aki hitét Jézusban éli meg.

Az előadás kijelölt címe a korlátokat, nehézségeket is megfogalmaztatja velem. Ezekből is van bőven. Megint a teljesség igénye nélkül sorolok fel egy-néhányat.

Család vagy otthon. Komoly feladat eldönteni, s mindennap meg kell harcolni, hogy mire is vállalkozunk. Az intézményben élőknek szeretetteljes légkört, tisztelést, a külső feltételekben tisztaságot, rendet, kényelmet kínálunk. De nem vállaljuk, hogy család leszünk. A legtöbb gondozottnak megvan a családja. A kapcsolattartást segítjük, kívánjuk. Jézusban kívánunk testvérekké lenni. Sokszor nehéz konfliktusokat jelent az elvárásokat abba a mederbe terelni, amelyek célkitűzéseinknek megfelelőek.

Szakértelem és hit. Munkatársakra mindig szükségünk van. Ezt a nehéz, de gazdagító feladatot kevesen vállalják. A szűkösséget még inkább nehezíti, hogy egyházi intézmény lévén a munkatársaktól többet kívánunk. De meg kell felelni a szakmai elvárásoknak is. Csak szakmai tudás vagy csak hitbeli elkötelezés nem elég. A kettő együtt kívánatos és szükséges. Gond, hogy nincsen elegendő szívőtől vezérelt kéz. (Kérjük a kedves Olvasót, imádkozzon, hogy elegendő rátermett munkás legyen ebben a szolgálatban.)

Fejlesztés vagy munkaerő. Anyagiakkal is állandó a gond, soha nincs annyi, amennyi kellene. A rendszerváltás után lényegesen javult a helyzet, de a 40 év öröksége lehangelő. Tönkrement infrastruktúra, hátrányos körülmények teszik nehezzé a lakók, dolgozók hétköznapjait. A szűkös keretből tegyük élhetőbbé a

szobákat, társalgókat, fejlesztő műhelyeket, vagy adjunk több fizetést a messze átlag alatt kereső nővéreknek? Kötéltánc, amit végzünk, de minden téren igyekszünk előre jutni. 2000-ben végre eljutottunk oda, hogy idős testvéreink kizárólag 1-2 ágyas szobákban élnek. A fogyatékosok 10 ágyasban is.

EU-csatlakozás. Magyarország remélhetően hamarosan tagja lesz az Európai Uniónak. Akkor azok az előírások, követelmények vonatkoznak majd ránk is, amelyeket Nyugaton kidolgoztak, s amelyektől messze vagyunk. De a felkészülés, – a hogyan tovább? – már most izgalmas és felelősségteljes feladatunk.

A munka sok, a kihívás nagy, de a reménységünk is, mert amit már megtapasztaltunk Jézus gondoskodásából, az feljogosít a bizakodásra.

Baranyay Csaba

Boldogok a tiszta szívűek*

*Boldogok a tiszta szívűek,
mert ők meglátják az Istent. (Mt 5,8)*

Teológus éveim két utolsó esztendejében sokat vonatkoztatam. Ingázva jártam Gyöngyösről, illetve a szomszédos kis faluból, Szárazdról, ahol laktunk, Budapestre. Már akkor is feltűnt és elkésérített az a látvány, ami egy-egy településre érkezve fogadott.

Elképedve kellett tudomásul vennem a napokban, hogy a helyzet változatlan.

Ugyanis óriási a különbség, hogy egy településnek melyik arcát nézem. Autóval közlekedve: a fő utcát, amelyiket azért valamennyire próbálnak mindenféle csinosítgatni. Vagy a vasúton utazva: a lakóházak hátsó kertjeit, illetve a kertek végében valamikor alkalmilag elhelyezett, azóta azonban állandósult szeméttelpeket, ahol a hátsó kerítés körül lerakott, fölöslegessé vált holmik néhol egészen méretes szemétheggyé alakultak.

Mert hát, hogyan gondolkozik az ember? Az utcafront, ami szem előtt van, az legyen rendezett. Hát azért mégse mondja senki, hogy miféle ember lakik ebben a házban, az én portámat látva! De, hogy mi van hátul a kertben? Azt úgysem látja senki! (Legfeljebb a vasúton utazó...)

Ez a fajta gondolkodásmód, nem csak a rendezetlen portákat látva érhető tetten. De alapvető emberi tulajdonságunkra világítanak rá ezek a vonatablakból jól látható szemétheggyek: tudniillik arra, hogy *szeretjük a jobbik arcunkat mutatni az emberek felé.* Fontosnak tartjuk a külső tisztaságot, a rendezett külsőt, de azt, hogy bent, a falakon túl, kertünk legmélyén mi van, azzal nem sokat foglalkozunk.

Eszembe jutott az elmúlt vasárnap igéje is, Jézus szava a képmutatásról. Amelyben pontosan azt akarja bennünk tudatosítani Urunk, hogy ha csupán külsőségek mozgatnak bennünket, csődbe jut az életünk. Hiába megy látszólag minden szépen – akár gyönyörűen is –, ha mögötte rücs belső tartalom, semmit sem ér az egész. Az álszavakra, álmozdulatokra, álarcokra felépített gyönyörű

* Áhítat 2000. március 9-én

élet, minden látványossága mellett is hiábavaló élet. Olyan – Jézus szavai szerint – „*mint a meszelt sír, kívülről szép, de belül halottak csontjaival van tele*”. Ez az álarcokra és szerepekre felépített élet lényege, hogy belül egészen másmilyen, mint kívül.

Nem véletlenül van szó ebben a mai igében a *belső tisztaságról*, a *szív tisztaságáról*. Mert valójában ez az, ami meghatározó. Hiszen Jézus nem szerepjátszásra hívott el bennünket a világ színpadán. Ő azt szeretné, hogy letegyük az álarcokat, a maszkokat, minden külső jelmezünket, és ezektől megszabadulva tiszta, őszinte szívvel tudjuk élni az életet. Jézusnak nagy vitája volt egykor a farizeusokkal éppen ebben a kérdésben, a tisztaság kérdésében. (Máté ev. 15. fejezetében olvashatunk erről.) „*Nem az teszi tisztátalanná az embert, ami bemegy a száján, hanem ami kijön a szájából.*” Mert ami a szájából jön ki, az a szívből származik – mondja. „*Mert a szívből származnak a gonosz gondolatok, gyilkosságok, házasságtörések, paráznaságok, lopások, hamis tanúbizonyságok és istenkáromlások. Ezek teszik tisztátalanná az embert.*”

A farizeusok nagy problémája éppen ez volt, hogy a külső tisztaságot többre értékelték a belső tisztaságnál. Ezért ragaszkodtak az álarcukhoz. Mert csak így látták biztosnak az életüket, csak a képmutatásban vélték megtalálni azt, amitől erősek érezhették magukat, a gőgöt, a fölényt, a magabiztosságot. Külső tisztasággal próbálták ellensúlyozni a belső tisztátalanságot.

Tkp. a baj nem is az, hogy álarcokat aggattunk magunkra, hanem az a baj, ha Jézus közelségére sem kerülnek le rólunk ezek. Az a baj, ha ragaszkodunk a képmutatáshoz, ha sebezhetetlenül megkeményedünk. Ha az álarcok levakarhatatlanul arcunkra égtek. Ha mint a csiga, páncéllal védjük támadható puha testünket a külső veszélyektől. S talán, mert annyiszor megsérült már, gondoljuk azt, hogy jobb álarcok mögött rejtve élni, mert akkor nem kapok újabb sebeket.

Jézus egész életével, minden szavával pont arra mutat rá, hogy a maszk, a külső kép mutatása csak ideig-óráig ad biztonságot, mert valójában fojtogat, gyilkol is egyben. Szép lassan, alattomosan hazuggá teszi az egész életet.

Ezért is mondja: *Boldogok a tiszta szívűek!* Mert attól a rosszfajta szerepjátszástól szeretné megmenteni az egykori és mai farizeusokat, amelyikkel az ember meg akarja nyerni a világot (pénzt, pozíciót, sikert kiverelkedve), mert pontosan ebben a szerepjátszásban vall kárt a lelkében. Mert a belső kettősségben, a kettős életben elvész a békeség, elvész az öröm. Nem volt boldog Zákheus, hiába volt pozíciója, és ugyanúgy nem voltak boldogok a farizeusok sem, hiába volt a kegyességük igen híres a környezetükben.

Boldoggá akkor váltak, amikor hittek Jézus szavának. Annak, hogy az álarcok nélküli élet az igazi. Hogy a szív tisztasága teszi boldoggá az embert. Az hoz kiteljesedést, növekedést, örömet és békeséget.

De térjünk rá ennek a *mai boldogmondásnak az ígéreteré* is! Hiszen mint minden boldogmondáshoz, így a tiszta szívűekről szólóhoz is hozzá tartozik egy ígélet: *...mert meglátják az Istent!*

A külső túlságos hangsúlyozása, a hozzám tapadt álarc, nem csupán más képet mutat rólam, de *akadályoz a tiszta látásban is*.

Mindannyian tudjuk, hogy az álarc két nyílásán keresztül behatároltá lesz a látásunk. Nem láthatjuk ugyanazt a tág perspektívát, hanem csak egy szűk sávban nézhetünk.

Ilyen beszűkült látást eredményez az is, ha nem a belső, de a külső ember irányít bennünket. Ha a külsőségek fontosabbak a belső tisztaságnál. Mert „*jól csak a szívével lát az ember!*” – mondja Saint-Exupér Kis hercege, mintha csak a mai jézusi ígét magyarázná. Mert itt nem pusztán eszkatológikus ígéretről van szó.

Nyilván arról is, a színről színre látásról, amely az itteni homályos látásunk után az örök életben lehet a miénk.

De ugyanakkor *szól ez az ígélet az itteni életünkről is*. Hiszen éppen ettől szenved földi vándorútján a homályban tapogatózó ember, hogy képtelen többet látni annál, mint ami a szeme előtt van. Mert nem tud a dolgokon túl látni. Mert Isten létét az élet színterétől elválasztva képzeli el. Mert csodákat akar látni, és közben szem elől téveszti „a csodát”, Isten szeretetének jelenlétét világunkban.

„Boldogok, akik csodálkoznak ott is, ahol mások közömbösök, mert öröms lesz az életük” – írja Gyökössy Endre a boldogmondások margójára.

Nagyon fontosnak tartom az ígének ezt az üzenetét is, mert a tiszta szív – az én olvasatomban – egyben *nyitott szívet* is jelent. Nyitott szívet, rácsodálkozást Isten szeretetére.

És ez az, amivel többet láthatunk mi, keresztyének. Mert megláthatjuk, átélhetjük a legnagyobb csodát, hogy hogyan tisztít meg Isten igéje bennünket, a külső dolgoknak sokszor túlságosan is nagy jelentőséget tulajdonító átlagembereket. *Hogyan tanít meg arra, hogy ne pusztán azt nézzük, ami a szemünk előtt van, de többet lássunk, minden mögött és mindenben meglássuk az Istent. Boldogok a tiszta szívűek, mert ők meglátják az Istent!*

Ámen.

Dóka Zoltán

Átlátszó szívű emberek*

Egyházi nevelés, iskolák, teológusképzés

Előadásom témája *az egyház tanítói munkája*, éspedig elsősorban az iskolákban. Nem véletlenül kapcsoltuk össze éppen ezt a témát Jézusnak a tiszta szívűekről szóló boldogmondásával (Mt 5,8). Az összekapcsolás üzenete ez: az egyház tanítói munkájának az a végső célja, hogy gyermekeink tiszta szívű, boldog emberek legyenek, „akik Istent meglátják”. Meglátják, felismerik mindenekelőtt Jézus Krisztusban mint Megváltójukban, meglátják és felismerik az egész teremtett világban, amelyben szolgáló szeretetre kaptak elhívást, s majd meglátják az örökérvényességben, amely felé tartunk.

Közelebb lépve a témához, négy kérdést vetek fel, s próbálok azokra, a teljesség igénye nélkül válaszolni: 1.) Miért tanít az egyház? 2.) Mit tanít az egyház? 3.) Kellene-e külön egyházi iskolák? 4.) Kik tanítsanak az egyházi iskolákban?

1.) *Miért tanít az egyház?* Válaszul egy általános és egy speciális indoklást említetek.

A tanítás emberlétünknek *általános*, egyetemes sajátossága. Úgy vagyunk teremtve, hogy az idősebbeknek a fiatalokat *be kell vezetniük az emberi életbe*. Ez alapvető joga s egyben kötelessége is minden, az emberi életet szolgáló, természetes és mesterséges emberi közösségnek. Tehát: a családnak, népnek, nemzet-

* Előadás 2000. március 9-én

nek, az államnak, a társadalmi intézményeknek és természetesen a vallásoknak is. Ahol ez a „bevezetés az életbe” nem történik meg, akár a felelősök felelőtlensége, akár életellenes politikai, ideológiai vagy éppen vallási szervezetek fizikai vagy szellemi terrorja miatt, ott megsérülnek az emberi élet alapjai, tönkremegy a gyermekek élete, és deformálódnak, elpusztulnak a pozitív emberi közösségek. Teremtettségünknek ez a minden közösségre érvényes, az egymást váltó nemzedékeket összekötő, egyetemes vonása jelenti tehát az egyház tanító munkájának általános indoklását, jogosultságát és kötelezettségét.

Mielőtt a speciális indoklásról szólnék, hadd tegyek egy rövid kitérőt a *tanítás fogalmának* tisztázására. Ma tanításon általában oktatást, ismeretközlést értünk. De minél messzebbre tekintünk vissza a tanítás történetébe, vagy saját tanítástunk kezdetére a családban, annál világosabbá válik, hogy a tanítás olyan összetett, komplex tevékenység, amelynek csak egyik alkotóeleme az ismeretközlés. Ezt a komplex tevékenységet az ímént így próbáltam meghatározni: *bevezetés az életbe*. Ez a tanítás feladata, és nem kevesebb! Ilyen értelemben volt maga Jézus is tanítómestere a tizenkettőnek, s a tizenkettő tanítványa a Mesternek. Ennek a teljes értelmű tanítás-fogalomnak három olyan alkotóeleme van, amelyeknek szétszakítása, de akár csak egyensúlyuk megbillentése is eltorzítja a tanítást. E három alkotóelem a tanítás eseményének valóságos sorrendjében a következő: a példaadó személyes kapcsolat, a nevelés és az oktatás. Ezekről később még szólni fogunk.

Visszatérve az egyház tanítói munkájának indoklásához, az általános után a *speciális indoklást* kell számba vennünk. Ez pedig az ún. *missziói parancs*. Mielőtt a feltámadott Jézus visszatér az Atyához, küldetést, latinul: missziót ad tanítványainak, s általuk az egyháznak. E missziói parancsnak több, egymást kiegészítő változatát találjuk az Újszövetségben. A mi témánk számára a legfontosabb a Máté evangéliuma végén található missziói parancs: *„Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön. Menjetekek el tehát, tegyetekek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében, tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek; és íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig”* (Mt 28,18-20). Itt tehát a feltámadott Jézus közvetlenül a tanítást teszi az egyház feladatává. Márk evangéliuma végén ennek a tanításnak a legfontosabb tartalmáról olvasunk: *„Hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek!”* (Mk 16,15). Lukácsnál magának az evangéliumnak a tartalmáról van szó: *„Hirdetni kell az ő – ti. Krisztus – nevében a megtérést és a bűnbocsánatot minden nép között Jeruzsálemtől elkezdve”* (Lk 24,47). Ugyanerről szól a Feltámadott János evangéliuma végén is: *„Békesség néktek! Ahogyan engem elküldött az Atya, én is elküldelek titeket. Ezt mondván, rájuk lehelt, és így folytatta: Vegyetekek Szentlelket! Akiknek megbocsátjátok a bűneit, azok bocsánatot nyernek, akikéit pedig megtartjátok, azoknak a bűnei megmaradnak”* (Jn 20,21-23). Végül az Apostolok Cselekedeteiről szóló könyvben a mennybemenetel előtt tanítványaitól búcsúzó Jézus saját személyében foglalja össze a küldetés tartalmát: *„...erőt kaptok, amikor eljön hozzátok a Szentlélek, és tanúim lesztek!”* (ApCsel 1,8).

Első kérdésünkre tehát, hogy ti. „Miért tanít az egyház?”, egy általános és egy speciális indoklással feleltünk. Ezeket így kapcsolhatjuk össze: az egyház azért tanít, mert parancsot kapott a feltámadott Jézustól, hogy öröla tanúskodjék, azaz az evangélium kincsét nemzedékről nemzedékre adja tovább, s így vezesse be a népeket, felnőtteket és gyermekeket, az Isten akarata szerinti, Krisztus-követő életbe.

Az egyház tanítói munkája tehát nem függ a szituációtól. „Alkalmas és alkalmatlan időben” (2Tim 4,2) végeznie kell. Ezért volt igaza 1948-ban, az egyházi iskolák államosításával kapcsolatos egyházi vitában Ordass Lajosnak azokkal szemben, akik azt állították, hogy az iskola nem tartozik az egyház lényegéhez, elvesztésük nem csonkítja az egyház testét. Nemcsak Ordass Lajos, de egyházi és állami ellenfelei is tudták, hogy nem csupán egyházi épületek birtoklásáról van szó, hanem a missziói parancsról, s ezzel együtt a vallásszabadság egyetemes emberi jogának védelméről az ateista állam totális igényével szemben. Vagyis Ordass Lajos és harcostársai nem valami „politikai reakciót” képviseltek az államhatalommal szemben, hanem önfeláldozó hűséggel védtek az emberi élet teremtési rendjét és az egyház Krisztustól nyert küldetésének gyakorlását.

Mármost éppen a missziói parancs alapján kell választ keresnünk a második kérdésünkre:

2.) *Mit tanít az egyház?* Természetesen itt most nem vállalkozhatunk a missziói parancs részletes elemzésére, csupán a legfontosabb szempontokra mutatunk rá.

a./ Az egyházi tanítás legfontosabb feladata: a gyermekeket az evangélium által elvezetni a Jézus Krisztusban való hitre, és e hit világosságában egy *teocentrikus*, Isten-középpontú világ- és életszemléletre. Vagyis, hogy a gyermek a *Szent-háromság Isten felől* lássa és ismerje meg a világot, lássa, értse és élje a saját életét. Az egyházi tanítás célja tehát nem egyszerűen részismeretek közlése a világról, hanem a végső, transzcendens összefüggés feltárása, amelybe a részismeretek által jellemzett világ s maga a megismerő ember is tartozik.

b./ Mi a tartalma ennek a teocentrikus világlátásnak és életszemléletnek? Hadd válaszoljak egy régi emlékemmel.

A 70-es években Hévizgyörkön egy marxista képzettségű természetrajz és biológia szakos tanár, aki továbbképzősként csillagászatot tanult a szegedi egyetemen, beszélgetésre kért, s azt mondta: „Lelkész úr, én félek! Hol vagyunk mi, és hol van a világ tulajdonképpen? Elképzelhetetlenül óriási méretei vannak az univerzumnak, alig tudunk róla valamit, s mi olyan reménytelenül árvák vagyunk benne!” Majd azonnal saját sorsáról kezdett beszélni. Szülei korán elváltak. Őzvegy nagyanyja nevelte, járt vele templomba, beszélt neki a hit dolgairól, tanította imádkozni. De a nagymama meghalt, s attól kezdve a szülei között hanyódvá élt. Többé senkitől sem hallott a vallásról. Csak sejti, hogy valahol itt lehet a válasz a kérdéseire.

Egy ilyen beszélgetés a keresztény tanítás legszebb és legnehezebb eseménye. A hitvallás alkalmá. Válaszom lényege a következő volt: én is félek, amikor közvetlenül szembesülök a világ végtelenségével, emberéletünk végességével és kiszolgáltatottságával. De van egy nagy lehetőségünk: felismerni a mindenség mögött a mindenség Alkotóját, akinek hatalmában van minden, az én személyes életem is. Ez a hatalom nem erőszakos, pusztító hatalom, mint az embereké, hanem a szeretet hatalma. Ezt a hitet kaptuk Jézustól. Aki ezt elfogadja, s imádkozza a tőle tanult imádságot: „Mi Atyánk!”, az nem érzi magát árvának a világegyetemben. Sőt ezzel a hittel legyőzhet minden félelmet, és abban a bizonyosságban élhet, hogy mi egy csodálatos folyamat részesei vagyunk, amely a teremtéssel kezdődött, a megváltással folytatódott, és a végső teljesség felé tart. Ott, a teljességben, a halált is legyőzve ér célba az életünk, és minden, most még nyitott kérdésünkre végső, örök választ kapunk. Istennek ezt a hármas cselekvését fejezzük ki, amikor Őt Atya, Fiú, Szentlélek, Szentháromság egy Istennek nevezzük. Jó helyen vagyunk tehát! S ezért életünket és gondolkodásunkat féle-

Jem helyett reménység és öröm töltheti el. A Biblia is ezért van tele ezzel a biztatással: ne félj! Ne féljete! És ezért foglaljuk össze mindazt, amit Jézus hirtet Istenről, a világról és örök sorsunkról, ezzel a görög szóval: evangélium, ami azt jelenti: örömhír.

Úgy láttam, hogy a csillagász-tanár úr értette, és szívesen vette, amit mondtam, mert jókedvűen búcsúzott el tőlem. Másnap Bibliát is kért. Nem tudom, mi lett a beszélgetésünk további sorsa, mert hamarosan elköltözött a faluból, és soha többé nem találkoztunk.

Volt a beszélgetésünknek még egy témája, amit ő így vetett fel: miért van a világon annyi rossz? A saját sorsára, szülei válására, hányatott gyermekkorára célzott elsősorban. Válaszul a teremtett világ rendjéről, Isten törvényéről beszéltem, amelynek két formája van. Az egyik a természeti törvény, amely automatikusan működik bennünk és körülöttünk, a másik az erkölcsi törvény, amely döntés elé állít bennünket. A rossz attól van a világban, hogy sérül Isten rendje, mert nem figyelünk Istenre, nem bízunk benne, okosabbak akarunk lenni Nála, s ezért rosszul döntünk. A sok rossz döntés Isten és teremtménytársaink ellen, összefonódik, fölének kerekedik. Mint egy háló, belepi életünket, sőt öröklődik a nemzedékek között. Ez teszi bonyolulttá, keservesé, sokszor elviselhetetlenné az életet az egyes ember és az emberiség számára egyaránt.

A gonosz, a bűn ellen az általános emberi védekezési kísérlet a megtorlás, a bűn megbüntetése. Ennek társadalmi eszközei a rendőrség, a bíróság, a börtön és a katonaság. Ezek azonban – bár nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy az emberi együttélésben legalább rend legyen – csak külsőleg, részlegesen és időlegesen tudják korlátozni a bűn hatalmát, de nem tudnak tőle megszabadítani. Jézus egész tanításával, tetteivel és kereszthalálával a bűn kérdésének isteni megoldását, a gonosz hatalmától való szabadulás útját hirdeti. Ez pedig a megbocsátás és az önfeláldozó szeretet cselekvése. Jézus szerint ezt annak a hitnek az erejével gyakorolhatjuk, hogy Isten is megbocsátott nekünk, sok jót tesz velünk, noha nem érdemeljük, sőt bűneink gonosz következményeit is javunkra fordítja, s olyan teljesség, olyan új világ felé vezet bennünket, amelyben a gonosznak már semmi hatalma sem lesz, mert mindent Isten szeretete és igazsága tölt be.

Amit eddig elmondtam, az a keresztyén hittan és erkölcsstan rövid összefoglalása. Erre a hitbéli látásra és cselekvésre kell megtanítanunk a gyermekeket, vagyis bevezetni őket a keresztyén élet tudatos gyakorlásába. De éppen itt kell felvetnünk a harmadik kérdésünket:

3.) *Kellenek-e ehhez külön egyházi iskolák?* Nem éppen arra valók-e az iskolai hittanórák és a gyülekezetben tartott konfirmációi órák, hogy az egyházi tanításnak ezt a speciális feladatát ott végezzük el a gyermekek között? Miert van szükség arra, hogy az egyház saját iskolákat tartson fenn, ahol írni, olvasni, számolni tanítja, földrajzra és történelemre oktatja a gyermekeket? Nem kellene ezeket a feladatokat az állami iskolákra hagyni?

Erre a fontos és ma különösen aktuális kérdésre több választ is kell adnunk. Először is szem előtt kell tartanunk a már említett különbséget az egyházi tanítás állandó kötelezettsége és az iskolatartás történelmi esetlegessége között. Tarítanunk akkor is kell, ha nincsenek, mert nem lehetnek iskoláink. Az én lelkésznevezédekemnek sok emléke van a házaknál tartott „zug-hittanóráról”, vagy vezető pártemberek gyermekeinek a parókián, késő este, titokban tartott konfirmáció órákról. Ezek azonban a totális igényű terror kísérő jelenségei voltak. Ma nem kell bujkálnunk, hogy elvégezhessük küldetésünket. De annál inkább meg kell

ragadnunk a mai, jogállami keretek között kínálkozó minden lehetőséget, hogy az egyház tanítói szolgálatát minél hatékonyabban tudjuk elvégezni. S ez a hatékonyság nyilván jelentősen nagyobb lehet, ha az egyháznak saját iskolája van, mint ha csak vendég valahol, még ha nem is megtűrt, hanem szívesen látott vendég.

Az egyházi iskolák fenntartása mellett azonban fontos elvi megfontolások is szólnak. Nem véletlen, hogy a keresztyén népeknél az iskolák története az egyházi iskolával kezdődik. Ez pedig a keresztyén kinyilatkoztatás-hit sajátosságai-
val függ össze. Mindazt, amit Jézusról és a benne kapott isteni kinyilatkoztatásról tudunk, a Bibliából tudjuk. A keresztyénségnek tehát hűbéli érdeke az íráskultúra, vagyis hogy az emberek tudjanak írni, olvasni. De még ennél is döntőbb kinyilatkoztatás-hitünk idői, történeti jellege. Pál apostol azt írja: „Amikor eljött az idő teljessége, Isten elküldte Fiát, aki asszonytól született...” (Gal 4,4). János evangéliumának főmondata pedig így szól: „Az Ige testté lett, és itt élt közöttünk...” (Jn 1,14). Tehát Pál is, János is a keresztyén hit legfőbb tartalmaként olyan eseményről beszélnek, amely szorosan kapcsolódik egy meghatározott történelmi időhöz és földrajzi helyhez. Ez pedig azt jelenti, hogy keresztyén hitünk tartalmát el sem tudjuk mondani földrajzi és történelmi ismeretek nélkül. Az egész Biblia, tehát az Ó- és Újszövetség egyaránt igényli az ilyen ismereteket. Tudnunk kell, hol van Egyiptom, a Sinai-félsziget, a Jordán, Názáret, Betlehem és Jeruzsálem; hol van a Golgota hegye, hol van Róma, Athén, Korinthus. Tudnunk kell, hogy a bibliai korban kik voltak a politikai és vallási élet vezetői: kik voltak a fáraók, ki volt Augustus római császár, ki volt Heródes, Kajafás, Poncius Pilátus. A keresztyénség nem természetvallás, ahol elég ismerni az évszakokat és a természet jelenségeit, hanem „történeti vallás”, amelyben a történelemnek és a földrajznak, s egyáltalán az e világi ismereteknek meghatározó szerepe van. Az elmúlt század nagy teológusa, Bultmann Rudolf ezt így fejezi ki: Krisztusban a túlvilági Isten e világi Istenné lett értünk. Ezért, még ha nem is lennének állami iskolák, az egyháznak akkor is szüksége lenne iskolákra, ahol az ún. profán, e világi ismereteket is oktatják. Az egyházi iskolának éppen abban van a specialitása, sajátos jelentősége, hogy a résztudományok ismereteit összekapcsolja a keresztyén hit egyetemes világszemléletével, vagyis felmutatja, hogy a részismeretek annak a világnak a jellemzői, amelyet Isten teremtett, megváltott és az örök teljesség felé vezet. Ha viszont az egyházi iskola nem végzi el ezt a feladatot, akkor valóban nincs szükség reá, sőt csak teher mind az egyház, mind a társadalom számára. Ezért volt a Fasori gimnázium visszaszerzése idején destruktív gondolat az, hogy az evangélikus gimnáziumban a hitoktatás fakultatív legyen, s nem fontos, hogy a tanárok hitvalló keresztyének legyenek. Ez ellen a fellázító szándék ellen használtam akkor azt a hasonlatot, hogy rossz iskolát választott az a diák és tanár, aki éppen zeneiskolában nem akar zenét tanulni, illetve tanítani.

Az oktatási szemponthoz szorosan kapcsolódik az ugyancsak nélkülözhetetlen nevelési szempont. Minden közösségnek, családnak, társadalomnak s az iskolának is van valamilyen szellemisége, erkölcsi légköre, amelyet éppen a benne érvényesülő élet- és világszemlélet alakít ki és határoz meg. Az ún. világnézetileg semleges iskola politikai célból született kényserképzett. A valóságban nem létezik. Az egyházi iskolának nélkülözhetetlen jellemzője a keresztyén erkölcsi értékrend, amelynek gyakorlásába be kell vezetni a tanulókat. Ez ugyanolyan fontos feladata az egyházi iskolának, mint bármilyen ismeret oktatása. Sőt azt kell mondanunk: az egyházi iskolának példamutatón ki kell emelkednie az

iskolák között abban, hogy az erkölcsi nevelést első helyre teszi az ismeretközléssel szemben. Az ún. elitiskolák mai versengése a minél több tudást felhalmozó ifúságért csak látszólag érdeke az emberiségnek. Valójában ez az iskolatípus okos, de torz, alacsony erkölcsi tudatú gépembereket produkál, akik egyenesen veszélyesek az életre és önmagukra, mert kizárólagos alapelvük a haszon, s ennek érdekében erkölcsi gátlás nélkül mindenre hajlandók és mindenre használhatók. Legalább az egyházi iskolákban érvényesülnie kell annak az igazságnak, amit Pál apostol így fejez ki az okos korinthusiaknak: „...az ismeret felfuvalkodottá tesz, a szeretet pedig épít” (1Kor 8,1). Az emberiség történetének nem volt még egy százada, amelyben annyi emberi tudás halmozódott volna fel, s ugyanakkor a felhalmozott tudás annyit rombolt és pusztított volna fel, mint a 20. század. Ez az értékrend tehát – előbb az erkölcs, azután a tudás – nem jelent tudásellenességet, hanem csupán az ismeretek morális lokalizációját, erkölcsi helyük kijelölését. A tudás, közkeletű hasonlattal élve, olyan, mint a kés. Szerepe, értéke attól függ, kinek a kezében van: egy gyilkoséban-e vagy egy gyermekeinek kenyeret szelő édesanyjában?

De lépünk tovább! Fentebb azt mondtuk, hogy a teljes értelmű tanításnak három alkotóeleme van, amelyeknek megléte és helyes egyensúlya nélkül eltorzul a tanítás. Ez a három alkotóelem: az oktatás, a nevelés – ezekről szoltunk eddig – és a harmadik a példaadó személyes kapcsolat. Ezért kell felvetnünk befejezésül a negyedik kérdésünket is:

4.) *Kik és hogyan tanítsanak az egyházi iskolában?* Ezzel témánk utolsó, legnehezebb pontjához jutottunk, mert a személyi kérdések minden közösségben a legnehezebbek. Ennek egyik legfontosabb oka az a pozitív tény, hogy minden ember „egyedüli példány”, Isten megismételhetetlen teremtménye. Nincs olyan tanári ideálkép, amelynek minden tanár megfelelné. Nincs olyan sablon, amelybe minden tanár beleférne. Ez nemcsak lehetetlen, de nincs is reá szükség.

Ugyanakkor vannak elengedhetetlen feltételei annak, hogy valaki taníthassa a gyermekeket. Ilyen a biztos szakmai tudás, a kommunikációs készség és a társadalmi becsület, rendezett életvitel. Az egyházi iskolában ezekhez járul az egyházi feltétel. Nevezetesen az egyházi iskola fentebb részletesen leírt sajátosságainak személyes vállalása. Aki nem tudja, nem akarja a keresztyén teocentrikus világlátást és annak erkölcsi értékrendjét magáénak vallani, nevelői, oktatói munkájában érvényesíteni, az ne vállaljon tanári munkát egyházi iskolában.

Tudom, hogy az elmondottak számos más kérdést is felvetnek, amelyekre most nem térhetek ki részletesen, csupán megemlítek néhányat. Ilyen pl. az egyházi tanárképzés, amely nélkül nem formálódhatnak ki valódi, veretes egyházi iskolák. Tanítási szabadságunk visszanyerése óta máig az a véleményem, hogy az egyházi iskolarendszer új kiépítését egyházi tanárképzéssel kellett volna kezdenünk, és nem régi egyházi iskolák néha egyházhoz méltatlan, erőszakos visszaszerzésével. – Fontos kérdés az egyházi iskolák felekezeti jellege és az ún. ökumenikus egyházi iskolák létjogosultsága. Magam a felekezeti iskolákat tartom jobb, gyérteleműbb megoldásnak, de szembenállás helyett ökumenikus nyitottsággal. – Nehéz kérdés a mai, átmeneti helyzetből adódó problémák egyházhoz méltó kezelése a vegyes felekezeti – sőt néha világnézeti! – tanárokat illetően, de a vegyes felekezeti diákokkal kapcsolatban is. – Fontos feladatnak látom az egyházi és állami iskolák közötti pozitív kapcsolat kiépítését, amely tehát nem szabad, hogy szembenállást, versengést jelentsen, sokkal inkább egymás értékeit megbecsülő permanens együttműködést. – Súlyos gondnak látom az egyházi

iskolák anyagi fenntartásának kérdését. Nyilván nem jó, ha az egyházi iskola anyagilag jelentősen függ az állami támogatástól és a mindenkori politikai helyzettől. Ugyanakkor még nagyon gyenge a gyülekezetek iskolafenntartói készsége és felelősségtudata, amin 40 évi szünet után nem lehet csodálkozni. Viszont az új kezdéskor – a tanárképzéssel együtt – ezt is sokkal alaposabban kellett volna előkészíteni. – Mindezeket ma is koncepcióban kellene átgondolni felekezeti szinten is. De e kérdések részletezése helyett hadd mondjak még valamit az ún. „jó tanárról”.

Nemrég a rádióban érdekes beszélgetést hallgattam. Pedagógusok vitatták a közoktatás mai problémáit. Ekkor mondta a beszélgetés egyik résztvevője ezt a meglepő mondatot: „Minden diáknak joga van arra, hogy legalább egy jó tanár emlékéet vigye magával az iskolából az életbe.” Ez a szép és emberséges mondat valójában szomorú. Ilyen rosszul állunk? Ilyen kevés jó tanár van ma?! Egy egyetemi tanár pedig hozzáfűzte: „Csak az tud maradandó emléket hagyni diákjai lelkében, aki nem csupán ismeretközlő, hanem lelki támasza is a diákoknak.”

A múlt évben egy tanárnő vallomását hallottam ugyancsak a rádióban arról, hogy szerinte ki méltó egyáltalán a tanári pályára. Ilyeneket mondott: nem méltó a tanári hivatásra az, aki tananyagot, és nem gyermekeket akar tanítani. Az igazi tanítás személyes találkozás tanár és diák között. Csak amikor ez a találkozás, a személyes, bizalmi kapcsolat, a kölcsönös szeretet létrejött közöttük, akkor kezdődhet el az oktatás. De akkor is csak úgy, hogy a tanár a személyes lelkesedés örömeivel hívja meg diákjait egy olyan érdekes utazásra, ahol sok új, titokzatos ismeret, felfedezés vár rájuk.

Bevallom, én még ilyen szépen nem hallottam pedagógust beszélni a saját munkájáról! A tanárnő szólt az osztályozásról is. Szinte szó szerint ismételni hallottam egykori győri latin-történelem tanáromat, aki azt mondta: adja vissza a diplomáját az a tanár, aki bármikor nem tud számot adni minden egyes diákjának képességeiről, tudásáról és életkörülményeiről. De a tanárnő még ennél is tovább ment egy lépéssel, amikor azt mondta: minden diák, képességeitől függetlenül, azonos értékű ember. Ezért minden gyermek teljesítményét személy szerint, a képességeihez mérten kell értékelni. De nem azzal a szándékkal, hogy kiderítsük, mit nem tud, – ilyesmit bármelyik tanárról is ki lehet deríteni! – hanem, hogy felfedezzük és értékeljük nála azt, amit tud. Ezen a ponton az egész iskolarendszer értékelésméletét újra kellene gondolnunk.

Meggyőződésem, hogy az olyan pedagógusok, akik így tudnak beszélni a tanári pályáról, azok – tudatosan vagy öntudatlanul – a keresztyén hitből fakadó erkölcsiség fényében látják saját hivatásukat és a rájuk bízott fiatalokat. Ehhez valójában nincs mit hozzáfűznünk. Örülhetünk, hogy ma is vannak ilyen tanárok. És csak megismételhetjük azt az alapfeltételt, amely nélkülözhetetlen az egyházi iskolában történő tanári munkálkodáshoz, s amelyből a fenti pedagógiai erkölcs fakad: annak az egyházi iskolai tanárnak, aki a teremtő, megváltó és teljességre vivő Isten műveként akarja láttatni diákjaival a világot, s őket a Krisztus-követő életbe bevezetni, annak magának is járnia kell ezt a hitvalló utat, naponta példát adva azoknak, akiket Isten reá bízott az iskolában.

Befejezésül még két gondolatot! Az előadás címében szerepel a lelkesnevelés feladata is. Erről azonban külön fog szólni Zászkaliczky Pál testvérünk, aki egy évtizedet töltött el ebben a szolgálatban. Nem ismerek senkit, aki ma egyházunkban hitelesebben, és több tapasztalat alapján mondhatna véleményt erről a feladatról. Csupán annyit fűznék e témához, hogy szerintem a jövőben még tudá-

tosabban kell az egyháznak törekednie a lelkesztés és az egyházi tanárképzés összekapcsolására.

A másik gondolat az előadás címére vonatkozik. „Az átlátszó szívű emberek” megfogalmazás értelmezi a „tisztá szívűek” kifejezést. Az a tisztá szívű ember, aki „átlátszó”, mint a tisztára mosott ablaküveg. S ez mindkét irányban igaz. Jézus boldogmondása arról szól, hogy a tisztá szívű ember „kilát” a szívéből, s nemcsak a világot látja jól, hanem magát Istent látja. De az ellenkező irány is fontos. Az a tisztá, átlátszó szívű ember, akibe bele lehet látni. Aki őszinte, egyenes, nem kétértelmű. Akinek nincsenek hátsó gondolatai és ún. második szándékai, amelyek mögé elrejti az elsőt. Aki nem akar senkit félrevezetni, megtévesztetni. Egész mai közéletünk a világban, a hazában és az egyházban is attól szenved leginkább, hogy kevés az „átlátszó szívű”, őszinte ember, aki nem abból akar megélni, hogy becsapja a másikat. Az egyházi iskolának a legfontosabb erkölcsi feladata éppen az, hogy őszinte, tisztaszívű gyermekeket, ifjúságot neveljen. Ilyen emberek nélkül nincs jövője egyetlen közösségnek sem. Ilyen ifjúságot pedig csak átlátszó, tisztá szívű tanárok tudnak nevelni. Mi, keresztyének tudjuk, hogyan lehetünk ilyenek. János apostol azt írja: „Jézus végre megtisztít minket minden bűntől. Ha azt mondjuk, nincsen bűnünk, önmagunkat csaljuk meg, és nincs meg bennünk az igazság. Ha megvalljuk bűneinket, hű és igaz ő megbocsátja bűneinket, és megtisztít minket minden hamisságtól” (1Jn 1,7–9).

id. Zászkaliczky Pál

Átlátszó szívű emberek*

– egyházi nevelés, iskolák, teológusképzés –
(Hozzászólás)

Az imént elhangzott előadás megállapításaival lényegében egyetértek, azokat hozzászólásom alapvetésének is tekintem. Az egyházi nevelés külön területe a lelkesztés, a továbbiakban ennek néhány szeptét érintem: milyenek a mai teológiai hallgatók, akikből holnap lelkeszek lesznek (1), mi a Hittudomány Egyetem célja (2), illetve a Teológus Otthon feladata (3), röviden szóló az otthon-igazgató (4), illetve a gyülekezetek (5) szerepéről, illetve felelősségéről témánkkal kapcsolatban.

1. A mai teológusok

A teológusok, akárcsak a lelkeszek, sokfélék. Vannak, akik minden napjukat, hetüket, egész életüket gondosan előre megtervezik, s vannak „pillanatember”, akikkel a dolgok csak úgy „történnék”, mert előre semmit el nem terveznek... Vannak elfoglaltak, cserkészőrsöt vagy gyermekbibliakört vezetnek, bárkamunkát vagy börtönmissziót végeznek, míg mások lazsálnak, s később nem győznek futni a feladatok után... Vannak széles érdeklődésűek, számukra a teológia nem az egyetlen tudomány, s talán nem is mindig a legfontosabb, s vannak beszűkül-

* Előadás 2000. március 9-én

tek, akik nagyon ritkán vesznek könyvet a kezükbe... Vannak hűségesen imádkozó, az Igéből táplálkozó fiúk és lányok, s vannak, akik számára mindez csak a hivatáshoz kapcsolódó kötelezettség. Vannak, akik odafigyelnek a többiekre, a búcsúszolgálatot végző ötödévesre éppúgy, mint a félénken bemutatkozó elsősre, s vannak, akik a Teológus Otthon életében nem vesznek részt, csak „ágyrajárók” az Otthonban... Azt hiszem, hogy azelőtt is így lehetett. „Átlagteológus” talán soha sem volt. A maiak nem rosszabbak s nem is jobbak a régiekhez képest. Mások.

Másságuk okai nagyrészt objektívek. Megváltozott a világ, s vele az oktatási rendszer is. S a teológusok – éppúgy, mint a hasonló korúak – más világban nőttek fel, s a teológiai tanulmányokat megelőző 12 esztendőben mást, talán kevesebbet – s a lelkesítő szolgálat szempontjából kevésbé használható tanultak, mint mi vagy apáink nemzedéke – annak idején.

Apáink görög és latin érettségivel érkeztek a teológiára, iskolai életük során elejétől végig hitoktatásban részesültek. Annak rendje és módja szerint 12-14 éves korban megkonfirmálódtak. A számos egyházi gimnáziumon túl az iskoláknak általában egyházas, keresztyén légköre volt. Mindez egyenesen vezetett a Teológiára, ahol megkoronázást nyert „nevelési keresztyénségük”. Semmiféle „törést” nem szenvedtek, ellenszéllel nemigen találkoztak.

A mi nemzedékünk jóval szerényebb latin és görögtanulás után kevesebb általános műveltséggel jött egyre erősödő politikai ellenszélben a teológiára. Ezzel szemben evangélicizációkon és konferenciákon az ébredési keresztyénség által megérintve a legtöbben szilárdnak látszó elhívással, határozott missziói elkötelezéssel érkezünk. Az átlagosnál nem nagyobb lemorzsolódásnak ritkán tanulmányi, inkább hitbéli okai voltak.

A mai teológusok általános műveltsége bizony elég sok kívánnivalót hagy maga után, elsősorban a humán tárgyak területén (magyar irodalom és nyelvtan, történelem). Ez – sajnos – általánosságban jellemzi a mai magyar érettségizett fiatalságot. S abban is osztoznak kortársaikkal, hogy nem mutatnak érdeklődést a közélet, a közelmúlt, s benne egyházunk közelmúltja, de általában a politika iránt. Sokaknak nincs vagy nincs kellő gyülekezeti kötődése sem, vagy olyan gyülekezetből érkeztek, amely még nem ébredt fel tetszhalott állapotából. A teológus pedig nem is igen veszi észre, hogy hiányzik valami az életéből, s ezért nem is igyekszik pótolni hiányosságait. Egy részük nem épül be sem valamelyik pesti gyülekezetbe, sem a teológusok gyülekezetébe. S abban sem vagyok biztos, hogy a főváros kulturális kínálatából a legjobbat választják.

Úgyanakkor nagyon jól látom a mai ifjúság pozitívumait is: sokoldalúak, talpraesettek, a legtöbbször nagyszerű nyelvérzéke, számos nemzetközi tapasztalata van. Saját korosztályukhoz könnyebben találnak utat, mint mi annak idején.

2. A Hittudományi Egyetem célja

Az EHE* Szervezeti és Működési Szabályzata (továbbiakban: SzMSz) szerint „az EHE feladata – (1) a teológia művelése... c) tudományos igényességgel...; (2) továbbá a) evangélikus lelkészképzés...” Meg kell jegyezni, hogy a célok felsorolásának fenti sorrendjével kapcsolatban vita volt az EHE Egyetemi Tanácsa és a Magyarországi Evangélikus Egyház elnöksége között, tekintettel arra, hogy az érvényben lévő törvényeink szerint az EHE feladata: a) az evangélikus lelkész-

* *Evangélikus Hittudományi Egyetem*

képzés (tehát elsőként a sorban!) és csak a d) pontban: a teológia tudományos művelése (VIII. törvény 2.§). Ez a – talán még ma sem lezárt – vita, a tudományos munkának az EHE fórumain történt egyre erőteljesebb hangsúlyozása, egyes hallgatóknak a teológusok gyülekezetéhez való negatív hozzáállása tette egyre fontosabbá szememben a Teológus Otthon szerepét. Mert való igaz, hogy az EHE „joggal feltételezi, hogy hallgatóit a teológia iránti belső érdeklődés, a keresztyén hit, az evangélium és Jézus Krisztus iránti evangélikus elkötelezettség...” (SzMSz, Bevezetés) motiválta akkor, amikor hallgatóknak jelentkezett, azonban ennek feltételezése és a végső eredmény még messze vannak egymástól. S azt is el kell ismernünk, hogy az EHE professzorai közül többen – mint egykori gyülekezeti lelkészek – nemcsak tanítanak, de nevelnek is, ennek ellenére és ezen a háttéren sem kisebbítve a tudomány fontosságát sem, országos egyházunk, gyülekezetünk és híveink elvárására is gondolva, erősíteni kell az ETO* szerepét. Tekintettel arra, hogy az EHE-n előbb-utóbb olyanok is fognak tanítani, akik gyülekezeti lelkészek nem voltak, egyházunknak még nagyobb hangsúlyt kell helyeznie a Teológus Otthonban a teológiai hallgatóknak gyülekezeti lelkésszé nevelésére.

3. A Teológus Otthon feladata

A Teológus Otthon célja és feladata egyezik országos egyházunk elvárásával: a cél az, hogy a tanulmányi idő végén missziói lelkületű, elkötelezett, gyülekezetcentrikus gondolkodású és széles látókörű lelkészjelöltek kerüljenek ki falai közül.

A *missziói lelkület* azt jelenti, hogy az Isten szolgája mindenféle – kipróbált, régóta gyakorolt és újszerű – módon meghirdeti a Krisztusról szóló örömhírt. Ezt a belülről fakadó kötelezettséget nem fékezi le a személyiségi jog divatos félreértelmezése, miszerint „az egyház nem avatkozhat be az emberek belső ügyeibe”. Aki tudja, hogy a megszólítandó embernek éppen az evangélium vigasztaló és bűnbocsátó szavára van szüksége, az nem állhat meg mesterséges és mondvacsinált határoknál, természetesen nem erőszakosan, csupán erőteljesen hirdeti a Krisztust, felkínálja a szabadtő evangéliumot..., alkalmas és alkalmatlan időben! (Vajon az öngyilkosságot megkísérelt öntudatlan embertől engedélyt kér-e a mentőorvos, hogy az életét megmentse?! A személyiségi jog túlhangsúlyozása megakadályozhatja pl. a gyermekkori védőoltásokat, a bűnelkövetések rendőri fékezését?) Krisztus azt hagyta ránk: „Hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek!” (Mk 16,15.) Pál apostol pedig ezt tovább részletezi: „hirdesd az igét, állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan az idő, feddj, ints, biztass teljes türelemmel és tanítással” (2Tim 4,2).

A *gyülekezetcentrikus* gondolkodás feltételezi és munkálja a Krisztusban hívők közösségének meglétét, ez a közösség a lelkési munka imádságos háttere is, a megszólított ember menedéke és otthona. S a teológusok gyülekezetét ennek a munkának a műhelye, műtája, sőt gyakorló pályája is. A gyülekezetben – és pedig az egymásért imádkozó és ígehallgató gyülekezetben – együtt figyelünk Krisztusra, így lesz közösségünk Vele is, egymással is. Az élő Jézus Krisztus ott van jelen ígérete szerint, ahol övéi együtt vannak, közösségben vannak. S aki Őt még nem találta meg, esetleg teológusként sem, az ott keresse, s ott találhatja meg, a gyülekezet közösségében. Aki pedig megtalálta, annak az a dolga, hogy „felkészítse a szenteket a szolgálat végzésére, a Krisztus testének építésére” (Ef 4,12). „Az egész test pedig a fej (a Krisztus) hatására egybeilleszkedve és összefoglalva

* *Evangélikus Teológus Otthon*

a különféle kapcsolatok segítségével, és minden egyes rész saját adottságának megfelelően működve gondoskodik önmaga növekedéséről, hogy épüljön szereztesben” (4,16). A gyülekezetcentrikus gondolkodás alapja tehát: ha Krisztus beleépített testének tagjai által testébe, a gyülekezetbe, nekem is tovább kell építenem azt.

Az *elkötelezettség* tulajdonképpen a tudományos munka és a mindennapi lelkeszi gyakorlat eleven kapcsolata: a teológia kérdései a teológiai hallgatónak és a gyülekezeti lelkésznek egzisztenciális kérdései is. Amit a tudomány eredményeiből megértett és megtanult, azt hitén-meggyőződésén átszűrve megéli és hirdeti a mindennapokban és a szószéken. S ami kérdést kap lelkeszi munkája során, arra választ nemcsak Isten igéjében való imádságos elmélyedéssel keres és talál, de a teológia tudományában is. (Ezért sajnálom azokat a teológusokat, akik pusztán tudományos érdeklődésből töltik idejüket az EHE-n, ha valamire eljutottak a teológia tudományában, azt a szószéken vagy a személyes lelkigondozásban nem próbálják gyakorlattá, életté formálni, másoknak felkínálni. Lehet, hogy olyan kenyeret sütnek, amelyet maguk sem kóstolnak meg?!) A teológus sem, a lelkész sem hanyagolhatja a benne lévő kegyelmi ajándékokat, sőt azokkal „törődik”, azokkal „foglalkozik”, egyszerre van gondja „önmagára és a tanításra” (1Tím 4,16), mert tudja azt is, hogy ha így cselekszik, „menti meg önmagát és hallgatóit is” (uoott). Ezért írhatta Túróczy püspök (a Lelkipásztor III. évfolyamában): „A legfontosabb gyülekezeti munkát a lelkész saját lelki életének ápolásával végzi. Egy gyülekezet sem nőhet nagyobbra, mint lelkésze. Egyesek nőhetnek nagyobbra, mint a lelkész, de ki is fognak egy-kettőre válni a gyülekezetből”.

Végül a *széleslátókörűség* az élet minden területét ismerni akaró törekvést jelent. Ezért szólaltattunk meg az „otthonórákon” orvost és újságíró, neves sportlót és író, alkoholistákat mentő klub alkoholfüggőségéből megszabadult vezetőjét stb. – akik valamennyien szakmájukat hivatásnak tekintve elkötelezetten művelték –, hogy a fenti követelmény elérésére vezető egyik utat megmutassuk. Ennek a célnak elérése (is) az egész életre szóló feladat.

4. A Teológus Otthon vezetője

Az otthon vezetője – igazgatója vagy igazgató-lelkésze – rendezett életű, házas, legalább tíz, de inkább húszéves magyarországi lelkeszi gyakorlattal rendelkező, biblikus-hítvallásos alapon álló lelkész legyen.

Jó, ha az ETO igazgatója nemcsak városi, de falusi, sőt szórványlelkész is volt, s belülről ismeri a különböző gyülekezetek életét, vannak tapasztalatai a gyülekezeti szintű ökménéről, általános iskolai és gimnáziumi hitoktatásról, sőt, a kórházmunkáról is.

Jó, ha a Teológus Otthon igazgatója ismeri a kritika klasszikus hármasszabályát: „a kritika a jó felmutatása, a hiány pótlása és a hiba kiigazítása”. Ha így fogja kézbe a hallgatók áhítatainak és igehirdetéseinek szövegét, ha tehát megbecsüli azt, ami már elkészült, s – a szükség szerint – azt egészíti ki, igazítja és szerkeszti át, amiért a kezdő fiatal megdolgozott, akkor munkáját nem fogják a „kákán is csomót keresésnek” tartani, hanem az idősebb testvér testvéri segítségnyújtásának.

5. A Teológus Otthon és a gyülekezetek

A szupplikációk, a teológus-napok, a passiók körutak kipróbált kapcsolattartásán túl igen nagy szükség van arra, hogy minden teológus otthon érezze magát saját gyülekezetében. Fontosnak tartanám, ha évente legalább egyszer szere-

tetvendégségen vagy más műsoros alkalmon megszólalna, beszámolna tanulmányairól, eredményeiről. Jó lenne, ha az egyházmegyék esperesei is évente egyszer összegyűjtenék a hozzájuk tartozókat... Mindezekre, tehát a szupplikációkra, a teológus-napokra stb. nemcsak az Otthonnak, nemcsak a teológusoknak, de a gyülekezeteknek is szükségük van: találkoznak a jövődő lelkészeivel, s ráébrednek az ezzel kapcsolatos felelősségükre is.

Végül – de nem utolsósorban – változatlanul fontosnak tartom azt, hogy a Teológus Otthon az Országos Közgyűlésnek közvetlenül alárendelt intézménye maradjon.* S az igazgatót ne a Tanári Kar, hanem – pályázat biztosításával is – az Országos Közgyűlés válassza, mintegy delegálja az Otthon élére. Csak így biztosítható, hogy a tudományos felkészültségen túl missziói lelkületű, gyülekezetcentrikus gondolkodású, Krisztusnak és egyházunknak elkötelezett, széles látókörű fiatal lelkészjelöltek kerüljenek ki falai közül...

Rókusfalvy Pál

*„Az igazság felmagasztalja a nemzetet,
a bűn pedig gyalázatára van a népeknek.”
(Péld. 14,34)*

Igazságra nevelés

Hozzászólás az egyházi nevelés kérdésköréhez

Dóka Zoltán „Átlátszó szívű emberek” címmel az egyházi nevelésről, iskolákról, a teológusképzésről írt megszívlelendő, mély és továbbgondolásra érdemes tanulmányt.

Hozzászólásom egyszersmind személyes állásfoglalás, tézisek köré csoportosítva. Az igazságot helyeztem a középpontba, mert Isten nélkül egy hazug világban élünk, mert az igazság, a megigazulás minden életproblémánk megoldásának a kezdete.

Az egyházi nevelésről, egyházi iskolákról reális képet formálni csak a világi nevelés és a világi iskolák értékelése alapján lehet. Az újrainduló egyházi iskolákban ugyanis a mai kor világi iskoláinak a hibái is továbbélnek, s akadályozzák a fejlődést.

Az igazság személyesen is fontos számomra, azért, hogy pedagógiai hitvallásom – melyet a sajtószabadságot megfojtó cenzúra évek óta máig elnémított – végre nyilvánosan megmértessék.

1. Egyén és nép csak az igazság légkörében fejlődhet.

Igazságban élni nagyon egyszerű. Mindössze annyit kell tenni, hogy a valóságot olyanak merjük és tudjuk venni és mutatni, amilyen. Persze ehhez azért egyszerre metszőn éles értelemre és halált megvető bátorságra van szükség. Sajátos, hogy ez a „király meztelen”-séget kimondó gyermekben van meg leginkább. Ilyeneké a mennyeknek országa.

---

* Időközben a zsinat a Teológus Otthont az EHE alá rendelte. (A szerkesztő)

Az igazság az etikának is a lényege. *Albert Schweitzer* szerint nincsen tudományos etika, hanem csak gondolkodó etika van. „Etikusnak lenni annyi, mint igazul gondolkodni.” Bármilyen tudományos kérdésfeltevésnek is etikai kiinduló feltétele van. Csak akkor van értelme, ha igaz emberek igaz ismereteket vetnek egybe.

Igazságban élni csak megigazulva lehet. Ez a keresztyén embernek egyszerre könnyebb és nehezebb, mint a nem keresztyén embernek. Könnyebb, mert személys Megváltója van, s naponta újjászülethet. Nehezebb, mert nagyobb a felelőssége: úgy kell élnie, hogy másokat is Megváltó-követő tanítvánnyá tegyen.

Igazságban élni jó, mert az igazság, ha szembe merünk nézni vele, ha ki merjük mondani, akkor még azt is felemeli, akit sújt. A bűnbánat oldja a félelem feszültségét, a bűnbocsánat békeessége tartós, és visszaadja az igazságba vetett hitünket. Az idő teljességében újít meg: a múltunk hamisságait, történelem-hamisításainkat igazítjuk ki, s tisztább jövőt építő új életre tesz képessé.

Ezért valójában *minden nevelés igazságra nevelés* kell legyen.

2. A nevelés – emberségünk kibontakoztatása.

A nevelés a fejlődés természettörvényeit követő fejlesztés, a teljes személyiség fejlesztése. Minden nevelői hatásban – akár tudjuk, akár nem, akár akarjuk, akár nem – mi is, tanítványaink is *teljes személyiségünkkel*, más szóval, egész emberségünkkel veszünk részt. Az iskolateremtő egyéniségek minden korban tudatos emberségsugárzó erőművek voltak. Az oktatás és a nevelés szétválasztása minden korban tudatlanságra és gyengeségre vall.

A nevelés az ember nembeli és egyedi lényegének természetes kibontakozását és egyénileg lehetséges legnagyobb értékére emelését segítő tevékenység.

2.1. Az iskola csak a megismerés és a cselekvés egységében formál ethoszt.

Az egyházi és világi iskolák nevelésére egyaránt vonatkozik az, amit az emberismeret és a nevelés három alapkérdéséről – az erkölcsről, a pszichológiai kulturáltságról és a nevelési eszményről – a Lelkipásztor múlt évi 6., 7–8. és 9. számában leírtam. Ezek a 3. évezred iskolájának is a pillérei. Ezt lehet nem figyelembe venni, de a technikai fejlettség mai színvonalán e globalizált világban a 21. század végét az emberiség csak akkor éri meg, ha maradéktalanul ezek szerint él, cselekszik. Ez nem az én igazságom, ez az egy és ugyanazonnak tekintett *természeti rend és a teremtés rendjének legfőbb élettörvénye*.

Ennek az élettörvénynek a mérlegén a nevelés világviszonylatban, tehát Magyarországon is súlyos „betegségben” szenved, eltorzult. (Az életnek ez a fonákja más megközelítésből a bűn valósága.)

a) A mai nevelőknek nincsen világos, teljes emberképe.

Pedig – s ez az egész társadalomra érvényes – amilyen az emberképünk, olyan a magatartásunk. Hiányos, silány az emberképünk. A tanári mesterség alapját tevő pszichológiai és pedagógiai kulturáltság a pedagógusképzésben eddig nem tapasztalt mértékben lesüllyedt, lezüllesztették. Ennek hatása: a nemzet jövőjének hosszú távra tartósított rombolása.

Egyénnek, családnak, nemzetnek, az egész emberiségnek csak akkor van jövője, ha újra egész emberségét megismerő és megvalósító cselekvéssel tudatosan és megalkuvások nélkül építi azt.

b) A társadalmi élet valamennyi területén, így a családi és az iskolai nevelésben is soha nem tapasztalt bőségekben és *gátlástalanul terjednek* a legkülönbözőbb *szélsőséges, tudománytalan és destruktív szellemű mozgalmak*. Terjedhetnek, mert a felforgató kisebbségek az első világháború óta az eltömegesedő ember egyre igény-

telenebbé tételével, a szellemi-erkölcsi anarchia terjesztésével, humanizmusunk és jogérzékünk védelmét élvezve egyre újabb és újabb szellemi diktatúrát hoznak létre. A különféle szekták, a hedonizmus, a materializmus, valamint az állhumanista, szélsőségesen liberális nevelési rendszerek mind ennek az anarchiakeltésnek és a társadalom megosztásának az eszközei.

Égészséges egyén, egészséges család, egészséges nemzet csak a szellemi-erkölcsi önvédelemnek hasonlóan tudatos és szívós küzdelmében alakulnak ki újra, *Vörösmarty Mihály szavaival: „a szellemiharcok tiszta sűgaránál”.*

c) Az előző két tünet oka: *mindenféle erkölcsi értékrend széthullása.* Az anarchia tudatosan gerjesztett, a média tömeghatásait is felhasználó tájékoztatási és tájékoztatódi zavart jelent. Nincsen koordináta-rendszerünk, mert *„elgurult az origó” (Latinovits Zoltán).*

Az erkölcsi értékrend gyökerei mélyebbről erednek, mint a politikai ideológiák. A régi politikai rendszerben is volt olyan tanár – pl. *Győri György* – aki az akkori szakszervezeti újságban, a *Pedagógusok Lapjában* 1984. február 4-én ezt írta: „Ha a nevelő naponta száz meg száz hanyagsággal találkozik is, ha ezerszer összeütközik a felelőtlenség tényeivel, neki akkor is tiszte és felelősségvállaló életre kell nevelnie-szoktatnia növendékeit. Az iskola nem divatintézet. *Erkölcsi értékek őrzője.* Ha megszűnik az lenni, akkor megszűnik az a joga, hogy iskolának nevezze magát.”

Igen, az iskola csak a megismerés és a cselekvés egységében megvalósuló értékrend alapjain formál ethoszt.

2.2. *Evangelikus iskola csak a hit és a tudás egységében formál keresztény értelmiséget.*

Világosan kell látnunk, hogy egyházi iskoláink a szüntelen megújulás légkörében és szívós, szakszerű munkával is csak hosszú évek, *egy emberöltő* után válhatnak valóban egyházi iskolává. Nem az épület, hanem az emberek, s közülük is „nem sokaság, hanem lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat”, teszi iskolává az iskolát. Ugyan mitől lenne már ma más az egyházi iskola, mint az állami iskola, ha mindkettőben többségükben olyanok tanítanak, akiknek már a szüleit is az előző kommunista rendszer nevelte? Mitől lennének mások, amikor a rendszerváltás – ha ezen nemcsak a formális jogállamiságot, hanem az igazság félelem nélküli kimondását, érvényesülését és a nép igazságba vetett hitének visszaadását értjük – máig nem történt meg? Küzdünk érte, zömmel a szegényebb és a csöndesebb többség, – de a rendszerváltás még csak érlelődik.

Egyházi iskoláink ugyanúgy küszködnek korunk szellemi betegségeivel, mint az állami iskolák. Mégis – lehetőségként – van egy *többletük*, és ez számunkra missziói parancs: *az evangéliumi bizonyosságtétel.* S itt kapcsolódom *Dóka Zoltán* írásának 3. és 4. kérdéséhez. (Az első kettőhöz nem tudok hozzátenni semmit.)

Kellenek-e külön egyházi iskolák, s ha igen, akkor mi a megkülönböztető jegyük? *Dóka Zoltán* által leírtakkal egészben egyetértek, csupán a következő részkérdésekben hangsúlyozom másként a választ: a résztudományi ismeretek, a nevelési szempont, az erkölcsi nevelés és az ismeretközlés sorrendje, valamint a tanítás lényegének kérdéseiben.

Az állami iskoláknak is feladata a kiművelt emberfők nevelése, akikben *a korszerű tudás és az erkölcsi értékrend természetes egységben van.* Ebben *nincsen sorrendiség*, e kettő csak megkülönböztethető, de nem választható el. A tudást fejlesztő nevelés erkölcsi nevelés is, ha nem az, akkor nem nevelés.

A tanítás – *Várkonyi Dezső* professzornak 1937-ben a Bevezetés a neveléslélektanba c. munkájában adott meghatározása szerint –: „...valamely igazságnak

(véleménynek, feltevésnek, tényállásnak stb.) feltárása a növendék előtt abból a célból, hogy az ismerettartalmat megismerje és elismerje". Tehát a tanítás csak akkor tanítás, ha hiteles, azaz igaz ember igaz ismeretet értékorientálva, meggyőződést, személyiséget alakítva sajátíttat el.

Az *elitiskolák* működése nem azért káros egy demokratikus közoktatási rendszerben, mert okos, de torz, önző emberré formálhat – az ilyen intézmény nem is vezethető iskolának –, hanem mert minden, *abból kirekesztett gyermekkel szemben elkövetett bűn*. A nevelés egyetemessége azt is jelenti, hogy minden tanítványunkat kötelesek vagyunk egyéni lehetősége határáig fejleszteni, ezért mindent megtenni. (Egyébként az ENSz Gyermekjogi Egyezmény 29. cikke is kötelez erre.) Ugyanezen okból tartanám helytelennek azt is, ha egy egyházi iskola elitképzést kívánna megvalósítani. Ennél *jobb* kell nyújtania: *egyszerűen legyen jó iskola!*

Az *egyházi iskolák megkülönböztető jegyét* (differencia specifica-ját) abban látom, hogy a hit és a tudás összhangjában közhasznú életet élő értelmiséget képesek nevelni. Ebben a kérdésben nagyon pontosan kell fogalmazni.

„A hit és a tudás szétválasztása olyan tudathasadási tünet, amely az újabb kor zavart szellemi állapotát jellemzi” – írta *Carl Gustav Jung* 1957-ben. (E kérdésben a magam álláspontját a múlt évi Pedagógiai Szemle márciusi számában fejtettem ki.) A hit és a tudás ugyanazon valóság eltérő dimenzióinak egymást kiegészítő – a normális emberben természetes egységben megnyilvánuló – funkciói. Ugyanakkor azonban helytelen lenne azt hinni, hogy a tananyagot valamilyen keresztyén pedagógiával kellene oktatni. *Nincsen keresztyén pedagógia, csak keresztyén/keresztyény pedagógus van*. A vallás és a tudományt vegyíteni nem tartom helyénvalónak. Ugyanakkor szint vallani hitünkről szabadságunkban áll, sőt ez így korrekt, – ha nem hivalkodóan történik. Ez azonban már a tanári személyiség problémája.

2.3. *Evangélikus felsőoktatás nélkül nincsen evangélikus iskola.*

Én nem látok ellentmondást abban, hogy minden ember „egyedüli példány” és a tanári ideálképbe nem fér bele. Állításom megértéséhez szükséges a *nevelési eszmény lényegének* a megvilágítása.

A korábbi nevelési eszmények bármilyen nemes ideálképek, értékeszmék voltak, mégis csak absztrakciói a valóságnak, másodlagosak. Gyökeres fordulatra van szükség: *az élet és a konkrét ember lényegéből kell kiindulni*. A nevelési eszmény olyan emberkép, amelyik az *embert* élete, *embersége legnagyobb értékére fejlesztve mutatja be*. A nevelési eszmény mégsem a tökéletes ember, hanem ennél több. A nevelési eszmény *nem cél, hanem irány, út*, a szüntelen tökéletesedés folyamata; konkrétan: *a tökéletesedő ember*, aki azonos a más elnevezéssel jelölt etikus, talpig egészséges emberrel, kiművelt emberfővel. Ez a nevelési eszmény – melynek megvalósítására mindig először a tanárnak kell törekedni, hogy ezt hitelesen állíthassa a tanítványai elé – egyaránt iránytű lehet az állami és az egyházi iskolákban. Az egyházi iskolában – ha a tanár valóban keresztyén s számára a természet és a teremtés rendje ugyanaz – azt is tudják, hogy *az Isten képére teremtett ember Jézust követve – aki az Út, az Igazság és az Élet – törekszik arra, hogy olyan tökéletes legyen, mint mennyei Atyja* (Mt 5,48).

Egyetértek azzal, hogy egyházi tanárképzés nélkül nincsen „valódi, veretes egyházi iskola”. *De hol van az egyházi tanárképzés?* Lehet, sőt valószínű, hogy *Dóka Zoltánnal* együtt sokunk szíve vágya, hogy „a jövőben tudatosabban kellene az egyháznak törekednie a lelkesnevelés és az egyházi tanárképzés összekapcsolására”. (Ez először és utoljára a millennium évében, 1896-ben történt meg *Schmeller*

István személyében és egy munkájával.) Egyelőre azonban nincsen mit mivel összekapcsolni, mert nincsen egyházi tanárképzés, sőt az arra alkalmas erők is hiányoznak, illetve paragon hevernek, s lassan kihalnak.

Az evangélikus felsőoktatás teljes vertikumának kiépítésére van szükség, átgondoltan, lépésről-lépésre, az óvónőképzéstől a tanítóképzésen át az egyetemi szintű tanárképzésig. (Annál is inkább – s a szomorú példából okulnunk kell –, mivel egy protestáns testvér-egyház egyetemét saját vezetői most zilálják szét.) Ehhez azonban vissza kell térni a tiszta szakmai forrásokhoz, s a fél évszázada betemetett kutakat ki kell ásni.

Egyházi nevelésünknek nincsen szakmai folyóirata. Egyházi iskoláink – tisztelet a kivételnek! – *elhanyagolják legértékesebb szaktudományi hagyományainkat. Schneller István (1847–1939) lelkes és pedagógia professzor személyiség-pedagógiája pl. nemzetközi viszonylatban kiemelkedő, ma is aktuális s máig kiaknázatlan. Helyette az országos evangélikus tanári továbbképzésben a pedagógiai tevékenység hatékonyságát az arra alkalmatlan klinikai pszichológiával próbálják növelni. Ugyanez a klinikai pszichológiai szemlélet érvényesül a lelkészképzésben is. A lelkészképzés megítélésére nem vagyok illetékes, de arra igen, hogy annak részét tevő pszichológiai képzést értékeljem, vagy a lelkigondozáshoz, a poimenikában szükséges pszichológiai ismeretekről érdemben szóljak. A klinikai pszichológia freudí változatának káros hatásairól van tapasztalatom, s a pszichológiai tájékozatlanság veszélyeire egy alkalommal, 1988-ban a Lelkipásztor VI. számában már felhívtam a figyelmet. Meggyőződéseim, hogy a teológusok pszichológiai kultúrájának emelése teológiai műveltségük gyakorlati hatékonyságát is fokozná.*

Ez utóbbi kérdésekben engem *id. Pröhle Károly* professzor véleménye igazít el, aki 1933-ban (I. Theológiai Szemle IX. évf. 3–4. sz.) azt hangsúlyozza, hogy a teológia nem maradhat többé az élettől elzárt elmélet, hanem a „keresztyéniség képviselében magának tevékenyen, felelősen, teljes odaadással bele kell bocsátkoznia a szellemeknek azon harcába, amelyben a legfőbb emberi értékek elvesztéséről vagy megtartásáról, a jobb, igazabb, boldogabb emberség létéről vagy nemlétéről van szó. Mindannak, ami ma az emberek lelkét mozgatja, mindannak, ami az emberi létünk végső alapjait rengető válság problémaanyagát alkotja, legmagasabb fokon a keresztyén teológiában kell tudatossá válnia”. Ehhez az egyháznak is fejlődnie kell, s meg kell újulnia. Jézus főpapi imájában a mai Magyarországi Evangélikus Egyházért is szót emel, amikor így imádkozik: Nem azt kérem, hogy vedd ki őket a világból, hanem hogy őrizd meg őket a gonosztól” (Jn 17,15).

Akkor lesz újra *erkölcsi koordináta-rendszerünk, tájékozódásunk, cselekvésünk* akkor lesz újra helyes irányt követő, ha *origóként a kereszti igazsága, evangéliuma, Krisztus* kerül a középpontba.

3. Igazságra nevelni csak megigazuló nevelők képesek

Ma Magyarországon az *egész tanárképzés megújulására* van szükség ahhoz, hogy igazságra neveljünk. Ehhez azonban elemi feltételként a sajtószabadság hiányzik. A keresztyén és a magyar gondolatok kifejtését ma is cenzúrázzák, magakadályozzák, még a szaktudományi sajtóban is. Ugyanazoknak az eszmetársai akadályozzák a sajtószabadság megvalósulását, akik ezt évtizedekkel ezelőtt is tették, s ma „tolvajként rendőrért kiáltva” külföldön is rontják az ország hírnevét. Bizonyítékul álljon itt 1994. október 20-án elmondott *pedagógiai hitvallásom*, mely senkít nem sértett, mégis a tanárképzés fejlesztése témakörében tartott Kárpát-medencei konferencia szervezője, a szombathelyi tanárképző főiskola Nevelésu-

dományi Tanszékének vezetője ezt cenzúrázta, s nem engedte megjelenni. Ugyanez az írásom a Vas megyei Pedagógia Intézet kiadványában már tördelt kefelevonatként 1999-ben is hasonló sorsra jutott. – Ilyen tetteire valakit csak gonoszság és gyávaság együtt vehet rá.

Íme, az inkriminált vallomás:

A)

1. A pedagógus – a közismereti és a cselekvéses tantárgyak tanára, tehát a földrajz, a magyar, a matematika, a testnevelés tanára – az az ember, aki a maga emberségéből építi a rábizott fiatalok emberségét. Ezért időnként szükséges emberségünk alapjait végiggondolni, megújítani. Az emberségünk: a tudásunk, módszertani ügyességünk, egészségünk, érzelmeink, értékrendünk gazdagsága, jellemünk, hitünk ereje. Mindez együtt.

2. Bolond világban élünk, s nekünk ebben kell világítótoronyként utat mutatni.

Nemcsak homloknyi hazánkban, hanem szerte a világban sérült emberek milliói forronganak, kérnek, követelnek, felhívásokat intéznek különböző felsőbb szervekhez. Érthető: többségük inségben szenvedő, kisebb, de hangosabb hányaduk gonoszságtól torzult beteg. Mindenki kapni szeretne.

A pedagógus érett felnőtt. Nem kér, ő ad.

Nekünk ma nincsen már értelme vitatkozni, nem várunk a másik fél közeledésére, kezdő lépésére, nem szükséges és nem is szabad védekezésbe vonulni. Nekünk tartással cselekedni kell. Adni kell, amennyit csak tudunk. – Ezért mostantól csak magamról szólok.

B)

Ha van miből, akkor ma itt Magyarországon, körülöttünk s magyar testvéreink között is békességet, szeretetet és hitet kell sugározni!

S van miből, mert mióta az ember eszmélő lényként él ezen a Földön, amelyen két lábbal áll, mindig megkapaszkodott valamiben, valakiben, aki nagyobb, erősebb nála. Meg tud kapaszkodni, mert magában hordja a képét – csak nagyon mélyen a lelkében.

A békesség nem külső nyugalom, hanem az alkotáshoz szükséges belső csend és rend. A szeretet szívós cselekvő erő, s a hit a jövő bizonytalanságát jól tűrő bátorság.

Én is, mint mindannyian, ember vagyok, tehát semmi nem idegen tőlem, ami emberi.

1. Szeretem az életet, s időszóó egész lényemmel ma is boldogságra vágyom. Ugyanakkor tapasztalatként fogadom el az ellentétek dinamikus egyensúlyát az életben: sorsom része a szenvedés is.

2. Ebből fakad, hogy szeretem és tisztetem az embereket, a bennük lüktető élet értékeit és lelki természetükből fakadó méltóságukat.

3. Az ember tudatos és tudattalan folyamatait mindjobban megismerve egyre megalapozottabban hiszek a fejlődésében, fejleszthetőségében.

4. Vallom, hogy a gyermek is, a felnőtt is, sőt egy egész nép is csak az igazság légkörében fejlődhet. A hazugsággal nem kell hadakozni. Egyszerűen igazságban kell élni. Abban élünk, ha a valóságot olyannak merjük és tudjuk venni és mutatni, amilyen. A sorssal szembe kell nézni, vállalni kell, mert csak akkor tudunk változtatni rajta.

5. Hiszek a magyar ifjúságban, és ugyanakkor pontosan látom az őket naponta fenyegető veszélyeket. A kérdés nem költői: „Lesz-e gyümölcs a fán, melynek nincs virága?” A kertészek mi vagyunk.

6. Helyre kell állítanom magamban és körülöttem az erkölcsi értékrendet. Számomra az erkölcs nem külső parancs, még csak nem is belsővé vált értékeszme, hanem olyan természeti törvény, mint pl. a gravitáció törvénye. Az erkölcs az ember belső fejlődéstörvénye.

7. Vallom, hogy nincsen szabadság rend nélkül! A szabadoság önkényt jelent, s újra meg újra diktatúrát épít.

8. Ha tagadom is, magyar vagyok. Ez nem érdem, de kötelez, nem vállalás kérdése, de teljesítenem kell, nem ruhám és sapkám, hanem lényegem, létadottságom: magyarként vagyok ember, s annyit érek magyarnak, amilyen ember vagyok. Babits Mihállyal együtt vallom*: „Hogy szolgálhatom az emberiséget, ha meg nem őrök magamban minden színt, minden kincset, ami az emberiséget gazdagíthatja? A magyarság színét, a magyarság kincsét! De mily balga volnék, ha ugyanakkor más színt, más kincset el akarnék venni, vagy meggyengíteni! Én hiszek a testvériségben: a színek együtt adják ki a képet, a hangok együtt adják a koncertet. Nemzet ne nemzet ellen harcoljon: hanem az ellen, ami minden nemzet nagy veszélye: az elnyomás és a rombolás szelleme ellen! Micsoda leckét kaptunk ebből éppen mi, magyarok!”

9. Ugyanúgy vállalom keresztényen hitemet, azt a tiszta forrásból fakadó hitet, amely népünket egy évezreden át minden viharban megőrizte. Ma is, holnap is ez ad erőt.

10. Sokan úgy látják, hogy az életnek nincsen értelme. Van! De ezt meglátni, kiolvasni az életből – különösen keserves, romló körülmények közepette – nem lehet, de nem is kell, mert az életünknek mi, ki-ki maga ad értelmet. Amíg van kit szeretni, amíg van gond, amit értelmes feladattá lehet fogalmazni, addig van értelme az életünknek. „Előttünk egy nemzetnek sorsa áll!”

C)

S ha néha megfáradunk, s úgy érezzük, hogy nincsen tovább, akkor a bizonyosság erejével töltsön el annak tudata, hogy – ahogyan a legsötétebb éjszaka után is felkel a nap – mindig van új kezdet. Mindig lehetséges a belső megújulásunk. A megújulás természetéből fakad, hogy az nem tömegmozgalom, nem másától kell várnunk, az kizárólag az egyes emberben megy végbe. Csak lélektől-lélelre terjedve újulhat meg a nemzet is. – A tanárképzés megújulása is bennem, bennünk kezdődik.

„Nincsen saját igazságom a törvény alapján,
hanem a Krisztusba vetett hit által van igazságom
Istentől a hit alapján...”

(Fil 3,9)

Boleratzky Lóránd

A zsinat hitele

Galli István a Lelkipásztorban egy éve megjelent „Püspökválasztás a 2000. évben” című cikkében hozzászólásra buzdít. Ennek a felhívásnak kívántam eleget tenni, azonban észrevételeimet egy év óta nem közölték.

Szerző írását a múltban érvényesült ún. „időszaki zsinat” ismertetésével kezdi, amelyet végső soron túlhaladottnak ítél. Álláspontja kialakításánál nem vette figyelembe, hogy 1966-ig a zsinati időszak 12 éves volt,¹⁾ és csak azután csökkent le 6 évre.²⁾ A csökkentés indoka nyilván az lehetett, hogy a pártállami időkben elég volt akár két nap is a zsinati anyag elfogadtatására, minthogy komoly, érdemi vitára úgyszemélyesen kerülhetett sor.

A zsinati ciklusnak hat évre csökkentése természetesen nem zárta ki azt a lehetőséget, hogy új választását követően új ciklus kezdődjön, tehát gyakorlatilag a folyamatosság biztosítva volt.

A fentiekkel természetesen nem akarom a korábbi jogi szabályozás egyedüli helyességét állítani, mégis nem tartom túlságosan meggyőzőnek az új zsinat által végrehajtott változtatást, az ún. „permanens” zsinat bevezetését.

Szerző ennek bevezetése mellett egyrészt a törvénytelenül megfosztott püspökök utódai által megszakadt legitimációt említi, másrészt azzal érvel, hogy a törvényhozás ne csúszson akarva-akaratlanul szűk vezető testületek, netán egyes vezetők kezébe. Úgy gondolom, hogy azzal, hogy az országos felügyelő zsinat-összehívási kiváltsága megszűnt, és a zsinat összehívásának jogát a zsinati elnökség kezébe helyezte, ennek veszélye megszűnt, végső soron pedig az egyházközségek ki tudják kényszeríteni a zsinat összehívását.

A permanens zsinat elvének a korábbi zsinat részéről történt elfogadása potenciális veszélyt rejt magában. Bár maga az elképzelés önmagában még aligha kárhoztatható, mert ezzel lehetőség nyílik az élet által produkált módosítások megvalósítására, azonban nyilvánvaló, hogy ezzel a lehetőséggel vissza is lehet élni. Nincsen arra garancia, hogy egy későbbi, új összetételű zsinat, anélkül, hogy a korábbi zsinat által hozott törvény a gyakorlati élet próbáján átment volna, mindjárt hatálytalanítja a neki nem tetsző jogszabályt a maga szájze szerint. Ezzel a lehetőséggel élni, de visszaélni is lehet. Állandó bizonytalansági elem épül be a törvényhozásba, a folyamatos változtatás jogi lehetősége, amely akadályozza a jogszabályoknak a gyakorlati életben való meggyökeresedését, s ez végső soron jogbizonytalansághoz vezethet. Az evangélikus egyházban a jogviszonyok nem változnak olyan gyorsan, mint a polgári életben, szükségtelen tehát akár a parlamentet, akár a református egyházat utánozni, hanem inkább keret-szabályokat kell alkotni, amelyek a viszonylagos állandóságot biztosítják. Aligha helyeselhetjük, hogy a jelenlegi zsinat munkáját mindjárt azzal kezdte, hogy az előző zsinat által kétszer is elvetett ún. „háromlépcsős” javaslatot az országos közgyűlés intervenciójára újra tárgyalás alá vette, ahelyett, hogy azt elutasította volna.

1) 1934–37. évi E.T. II. tc. 88.§

2) Egyházi Törvények (1966) II. törvény 120.§

Az 1991–97. évi zsinat a hatalmi ágakat szétválasztotta. Eszerint a „Magyarországi Evangélikus Egyház – a törvényesség érvényesülése érdekében, a törvényben rögzített módon – a törvényhozást, az egyházkormányzást, a bíraskodást egymástól elválasztja.”³⁾

Ezért érthetetlen, hogy a múltbéli jó hagyománnyal ellentétben⁴⁾ az Országos Presbitérium 1998. december 1-jei és az Országos Közgyűlés 1998. december 2-i határozata 9. pontjában javasolta a zsinatnak, hogy az „új szervezet kialakításával kapcsolatban tárgyalja újra azt a korábbi javaslatot, amely a Magyarországi Evangélikus Egyház struktúráját három szinten határozza meg: gyülekezet-egyházközség, egyházmegye, országos egyház.”⁵⁾

Természetesen aligha vitatható, hogy valamelyik egyházkormányzati szerv ne hívhatná fel a zsinat figyelmét szabályozást kívánó kérdésre, de ez a figyelemfelhívás a konkrétumok megjelöléséig már nem terjedhet, mert ez beavatkozásnak volna tekinthető a zsinat munkájába. A zsinat független törvényhozó szerv, amely utasításokat, előírásokat sehonnan sem fogadhat el, mert ezzel sérülne a hatalmi ágak szétválasztásának elve.

Aligha érthetünk egyet az 1999. január 9-én kelt nyilatkozatnak a megállapításával, hogy „egyházunk mindenkor hatályos törvényeit eskünk szerint megtartjuk és megtartadjuk”.⁶⁾ Miért kell külön deklarálni az egyházi törvény megtartására irányuló kötelességet, hiszen ez magától értetődőnek volna tekinthető. Hol maradt a törvénytisztélet, ha azt külön nyilatkozattól tesszük függővé?

A három szintes egyházi struktúrára való áttéréssel kapcsolatos álláspontunkat annak idején már részletesen kifejtettük⁷⁾, a lényegét abban foglaltuk össze, hogy ezzel a megoldással a centralizáció erősödik, hisz egyházkerületi szinten a presbitérium és a közgyűlés is kiesne, s csak a püspök maradna ott egyedül, akinek egyedüli feladata a „lelkészek pásztorálása” lenne. De miként lehet lebonyolítani a lelkészek pásztorálását adminisztrációs szervezet nélkül. Gyakorlatilag mégis a püspök kezében maradna az egyházkerület igazgatása, de most már a presbitérium és a közgyűlés támogatása és ellenőrzése nélkül. Kinek jó ez a felemás megoldás?

De lényegében az egyházmegye is kiesne bizonyos szempontból a strukturális hierarchiából, mert a különböző felelősséget viselő tisztségviselők (pl. egyházmegyei evangelizációs és missziói felelős, ifjúsági, katechetikai felelős, egyházmegyei megbízottak, nemlelkészi egyházmegyei munkások) beállításával a presbitérium jogköre is erősen összezsugorodott, és így lényegében az egyházközség és országos egyház között óriási űr fog tátongani.

3) Egyházi Törvények I. törvény 17. §

4) Milyen fejlett jogérzésekre vallott Prónay Dezső egyetemes felügyelő 1891. december 7-i zsinati ülésen elhangzott nyilatkozata, amely szerint „én abban a véleményben vagyok, hogy az egyetemes felügyelői állás inkább az egyházi törvények végrehajtására van alkotva, a zsinat elnöke pedig a törvényeket alkotó testület tanácskozáinak a vezetője.” – *Thébusz János: A magyarországi ág. hitv. ev. egyház 1891–94-i országos zsinata története.* Bpest, 1895., 109. l. – *Mutatis mutandis* – ezt az egyházkormányzati szerveknek a zsinati munkába való beavatkozására is érthetjük.

5) *Evangélikus Közlöny.* Bpest, 1999. január 4., 8. l.

6) *Evangélikus Élet.* 1999. febr. 7., 5. l.

7) *Boleratzky Lóránd: Requiem az egyházkerületek felett.* – *Keresztyén Igazság,* 1996/32. szám 2–4. l.

Egyet lehet érteni szerzőnek azzal a megállapításával, hogy keresztyéni módon kell megoldani a sorra kerülő választások kapcsán felmerülő személyi kérdéseket, de ezt a megállapítást nemcsak a püspökök viszonylatában, hanem a nemlelkészek irányában is követendő elvként kell elfogadnunk, annál is inkább, mert a paritás elve ezt követeli meg. A „szerzett jogok” fogalma aligha jelentheti azt, hogy a zsinatnak ne lehetne szabad keze a jogszabályok meghozatalánál. Alapelveként ki kell mondani az általános tisztújítást, annál is inkább, mert ez a rendszerváltozásokor sajnálatos módon nem történt meg. A közösségi érdek, az egyház érdeke az általános tisztújítás mellett szól, minthogy ez biztosítja a széleskörű bizalmat. A püspököknél a méltányosság azt kívánja, hogy felmentést kapjanak az egyébként választási akadályt jelentő korhatári előírás alól. Követésre méltónak tekinthető Sólyom Jenő egyházkerületi felügyelő példája, aki a zsinat bevégeztével tisztségét új választás alá bocsátotta, amely változatlan bizalom megerősödését jelentette számára.

Aligha helyeselhetjük a két püspöki székhelynek Budapesten való állandósítását, amely annak idején az állami ellenőrzés megkönnyítését szolgálta. Az egyház népe azt kívánja, hogy a püspökök közel kerüljenek hozzájuk, ne elefántcsonttoronyba húzódjanak el.

Bár egyházi törvényeink a paritás elvét fogalmazták meg, amely az egyházi és nem egyházi elem egyensúlyát van hivatva biztosítani, mégis a legutóbbi törvényekből a hierarchikus elem megerősödése derül ki, holott ez ellentétes a paritással.

Az országos felügyelői tisztség megszüntetése és az egyházkerületi felügyelők szolgálati idejének az eddigi élethossziglani választása helyett 6 évre történő korlátozása nem az egyenlő elbírálás elvét tükrözi.

Egyházbizalmi szempontból szerencsétlen megoldásnak látszik az egyik kerületi felügyelőnek „elnök-felügyelőként” való előléptetése. Az a megoldás, amelynél az országos felügyelő valamennyi egyházközség bizalmából nyeri el tisztségét, jogilag meggyőzőbb, mint a jelenlegi megoldás.⁸⁾ Vladár Gábor, egyházunk egyik kimagasló jogásza azt írta, hogy „egyházi szolgálatom körében állandóan tapasztaltam, hogy ez a tisztség nagy tekintélyével kifelé szilárdtságot ad kicsiny egyházunknak, befelé pedig mérsékli, kiegyenlíti a sajnos gyakran jelentkező vetélkedést, egyenetlenkedést.”⁹⁾ Ami jogilag helyes volt, azt kár volf rosszabbra felcserélni, eleget téve néhány ember újítási szenvedélyének.

Az 1997. évi IV. törvény 147.§-ának megváltoztatása gyengíti a háttér szakmai szempontból a világiak terhére, nem beszélve arról, hogy magának a jogszabálynak a „megszavazása” is erősen vitatható módon történt. A korábbi zsinati törvény nagyobb szakmai garanciát nyújtott a nemlelkészi személyek képzésének megkívánásával, amely ezzel a módosítással a lelkészi minősültséget helyezi előtérbe.

A három egyházkerületnek „arányosítása” körül valóságos labdázás folyik. Kétségtelen, hogy az arányosítás alapjául szolgáló szempontok között az egyházközségek, illetve a lelkészek, de akár a hívek száma, vagy a keresetek, de az

8) Boleratzky Lőránd: A zsinat lefejezte az egyház legfelső vezetését. *Keresztyén Igazság* 1997/36. szám 18–20. l. és ugyanő: Még egyszer az országos felügyelői tisztségről. – *Keresztyén Igazság* 1998/37. 28–30. l.

9) Boleratzky Lőránd: Vladár Gábor emlékezete. – *Credo* 1998/3–4. szám 32. l.

anyagi bevételek nagysága is szerepelhetnek. De akármely nézőpontot is emeljük ki elsőrendű, irányadó szempontként, tökéletes megoldást nem találunk.

Amennyire ismerem a zsinati anyagot, komoly vita bontakozott ki atekintetben, hogy a pesti egyházmegye továbbra is a déli kerületnél maradjon-e, vagy a budai egyházmegyével együtt kerüljön az északi egyházkerületbe, mint ahogyan a korábbi zsinat azt már eldöntötte.

Úgy gondolom, hogy a korábbi döntés helyességét elsősorban azzal lehet alátámasztani, hogy célszerűtlen lenne Budapest egységét megbontani, mert az egyházi szempontból óriási károkkal járna. Aligha lenne szerencsés a fővárosban lakó egyháztagekat egyik vagy másik területhez tartozókra szétválasztani akkor, amikor pl. az északi egyházkerület püspöki hivatala éveken át a déli kerület területén működött, nem beszélve a többi egyházi tisztségviselőről, akik keverten laknak.

A jövőbeli törekvéseknek arra kellene irányulniuk, hogy a fővárosban lakó evangélikusságot egységesen kellene nyilvántartani, így a különféle rendezvényekről az eddiginél sokkalta szélesebb körben lehetne őket tájékoztatni, illetve velük kapcsolatot kiépíteni.¹⁰⁾

Murányi László

Lemondólevél

A Deák téri Evangélikus Gyülekezet
Presbitériumának

2000. január 22-én

B u d a p e s t
Deák tér 4.

Tisztelt Presbitérium, kedves Testvéreim!

Éppen 4 esztendeje, 1996. január 22-én – az e napi Jegyzőkönyvhöz írásban csatoltan – Indítványt terjesztettem elő arra vonatkozóan, hogy a Deák téri (püspöki) Gyülekezet Presbitériuma készítessen független egyháztörténezzel vagy történésekkel olyan munkát, amely többé félre nem magyarázható módon rajza lenne egyfelől az Evangélikus Egyházat is sújtó súlyos, pártállami törvénytelen-ségeknek, másfelől – s ez volt a kifejezett cél – nem hagyná végérvényesen elfogadtatni a magyarországi evangélikussággal Káldy Zoltán 1958-as, törvénytelennek hirdetett püspökké választását és 1986-ig tartó törvénytelen regnálását.

Álláspontom szerint e szomorú történelmi és egyházpolitikai tényrel immáron végérvényesen, félre nem érthető módon szembe kellett volna néznünk, egyszerűen megszabadulni e lelkiismereti tehertől, a hiteles egyházi önismeret hiteles részeként. Mindenekelőtt azért, mert néhai Ordass Lajos, a Déli Egyházkerület püspöke – az Egyházkerület Bíróságának ítélet-indoklási része szerint is (1995–1.)

¹⁰⁾ A cikk közlése feltehetőleg egyházpolitikai megfontolásból maradt el, hogy a zsinatra hatása ne lehessen. Az alapvető megállapítások nyilván ma is aktuálisak. A sajtószabadságot így is lehet értelmezni.

– 1945. szeptember 27-től 1978. augusztus 14-én bekövetkezett haláláig megszakítás nélkül töltötte be Istentől rábízott püspöki hivatalát.

Ezen püspöki székeknek tehát ezen időszakban, egyidőben nem lehetett két püspöke.

Ezt kimutató, történelmi munkát szorgalmazó Indítványomat a Presbitérium a fenti napon – egyetlen tartózkodással – annak tartalma szerint elfogadta. Dr. Frenk Róbert ugyanekkor tett ígéretet arra, hogy a javasolt munka elkészültéhez igyekszik megteremteni az anyagi feltételeket.

Mint kezdeményezőnek sajnálattal, szomorú szívvel kell megállapítanom, hogy e fontos egyházpolitikai ügyben, a rendszerváltásnak mondott folyamat tizedik esztendejében valójában semmi nem történt. Ha csak az nem, hogy – többszöri, írásban benyújtott sürgetésem után – két évvel később, az 1998. február 16-i presbitériumi ülésen 10 tagú bizottság felállítását indítványozta ugyanezen célból Gryllus Vilmos felügyelő testvérem. A munka ezzel sem indult el.

E hiábavalóan eltelt 4 esztendő után nyilvánvaló, hogy – bizottsággal vagy anélkül – ezen ügy megnyugtató rendezése, annak indítványozott tartalmú megírása és ugyancsak az Indítvány szerinti legszélesebb körű terjesztése, bizonyos egyházvezetői, egyházpolitikai erőknél nem áll érdekében, céljaikkal ellentétes.

E most már nyilvánvaló cél azonban szemben áll azzal az igenlő presbitériumi szavazással, amely Indítványomat csaknem száz százalékosan támogatta. Legjobb tudásom szerint azonban a presbitériumok bármely határozatát megváltoztatni, vagy azt végre nem hajtani, törvénytelenység.

Bár a többéves eredménytelenség okairól határozott álláspontom van, azt ez idő szerint – hogy a békekesség keretei között mindvégig megmaradjunk – szíves engedelmséggel nem kívánom kedves Testvéreimmel megosztani.

Mindezek láttán presbitériumi megbízatásomról a mai nappal lemondok.

Ha nem így tennék, eddigi sürgetéseim ellenére azokkal is szellemi közösséget vállalnék – akár hallgatással is –, akik az ismert pártállami önkénytelenséggel, egyházi törvénytelenséggel, a máig kiderítetlenül, sötétben hagyott kollaborálásokkal – ezzel az egész injuriával – láthatóan nem hajlandók szembenézni.

Isten előtt és tiszta lélekkel ezek elől ma senki sem bújhat a félmegoldások, a hallgatások vagy vélt érdekek törekeny fala mögé. Hiszem, hogy olykor a hitet is megkísértő igazságkereséssel, a legnehezebb kérdések megválaszolásával sem szabad felhagyni. Őszintén hiszem, hogy – talán nem oly sokára – eljön ez az idő. A történelmet formáló gondviselő Isten – ma még nem látható utakon – erre is megadja a lehetőséget.

Tiszta lelkiismerettel, az itt kapott testvéri támogatások, és a megtapasztalt szeretet megannyi jelével a szívemben köszönöm meg az eddigi közös imádságokat, munkát, támogatást s fogódzót is, amikor bizony szükségem volt rá.

Áldáskívánásomat Mindannyiuk további munkájára ismét Náhum 1,7-tel ajánlom a Tisztelt Presbitérium valamennyi tagjának: „Jó az Úr, erősség a szorongatás idején, és Ő ismeri a Benne bizókat.”

Erős vár a mi Istenünk!

Őszinte testvéri köszöntéssel:

Dr. Murányi László
(sk. aláírás)

id. Magassy Sándor

Budaker Oszkár emlékezete

– Gondolatok Zoltán László könyvével kapcsolatban –

A Sopronban élő Zoltán László ny. lelkész több évig tartó kutatómunkával összegyűjtötte azokat az adatokat, amelyek segítségével a 20. század egyik legkiválóbb dunántúli evangélikus lelkészének – halála után mintegy fél évszázadal – méltó emléket állít az utókor elé.

A könyv ez év elején jelent meg Sopronban, összesen 164 oldalon, saját kiadásban, vagyis a szerző nemcsak munkát és időt fektetett bele a szép gondolat megvalósításába, hanem jelentős anyagi kockázatot is vállalt. A szerkesztés lényegében a mondanivaló három rétegét tárja az olvasó elé, amikor egy részletes életrajzot követően megszólaltatja Budaker Oszkárt, majd a kortársak vallomáseit, visszaemlékezéseit használja fel a szolgálat értékelésére. Kisebb problémák azonban akadnak. Nem világos, miért kell az életút ismertetését kétfelé vágni egy 1896–1928 és egy 1928–1952 közötti időre, pláne úgy, hogy ezt az utóbbi szakaszt rövidebb-hosszabb Budaker-szemelvények töltik ki. Szerencsésebb lett volna egy „Függelékben” ismertetni a bibliográfiát (111–114. o.), a textuáriumot (160. o.) és a segítőársak jegyzékét (161. o.). Mindazonáltal ezek nem gátolják a tartalmi értékek felismerését.

A cím: „Oszlop Isten templomában” idézet a Jelentések könyvéből. Ez volt konfirmációi áldóigéje: „Aki győz, oszloppá teszem azt az én Istenemnek templomában, és többé onnét ki nem jő; és felírom őreá az én Istenemnek nevét, és az én Istenem városának nevét, az új Jeruzsálemét, amely az égből száll alá az én Istenemtől, és az én új nevemet.” (Jel 3,12) Szerzőnk hozzáteszi: „Erről az ígéről 22 esztendővel később, 1933 január 16-án mint soproni lelkész a gyülekezeti bibliaórára a következőket mondta: »Aki győz, oszloppá teszem, utalás, hogy a keresztyén ember életében harcnak kell lennie, és annak győzelemmel kell végződnie. A kitartóan küzdő ember a harcot kell, hogy győzelemmel fejezze be, amely nem egyéb, mint az Úr templomába való bemenetel. Az Úrnak, az Istennek temploma nem egyéb, mint az igazán hívők megdicsőült serege. Ahogyan a földi templomban oszlopok vannak, úgy azok, akik bemennek az Isten templomába, a megdicsőült gyülekezetbe, mindnyájan oszlopok lesznek.«” (1. o.). Noha a címlapon Budaker Oszkár neve és életideje (1896–1952) után szerepel a „soproni evangélikus lelkész, teológiai tanár, a Teológus Otthon igazgatója” hármas szolgálati megjelölés, de nem azért, hogy kiemeljen az Istent dicsérők és szolgálók köréből, hanem azért, hogy beletagoljon abba.

Az első részben az életút adatokkal alátámasztott, pontos képe bontakozik ki (5–12. o.). Érdekes, hogy a családi gyökerek Erdélybe nyúlnak, ő viszont már az ország nyugati szegélyén születik, él és tanul. A katonai pályát életkörülményeinek alakulása miatt választja csak, szíve a csendes, elmélyülő szellemi munkálkodás felé húzza. Már családjá van, amikor leveti főhadnagyi egyenruháját, hogy

felölthesse a Luther-kabátot. A soproni lelkésziktatással záruló életrajzot legfontosabb vonásaiban kiegészíti a könyv végén található egyoldalas adatsor (159. o.).

A második rész (13–111. o.) Budaker-szemelvényeket tartalmaz. Az igehirdetés, igemagyarázat foglalja el a legtöbb helyet. Nagyon jó, hogy nemcsak az 1928-as beköszöntő beszéd, hanem az 1952-es utolsó prédikáció is megtalálható benne. Naplórészlet, lelkipásztori levél, imádság is gazdagítja az anyagot. (Az 1936-os imádságnál egy sajtóhibát fedeztem fel: az Énekeskönyv 716. oldala helyett 761. oldal olvasandó). Csak azok tudják igazán, hogy Budaker Oszkár karizmatikus igehirdető volt, akik hallották őt beszélni. De azért valami áttűz a leírt és kinyomtatott betűk sorain is: a mély gondolatok művesen fogalmazott mondatokban formálódnak ki, és Isten üzenete évtizedek múltán is frissen érinti meg az olvasót.

A harmadik részben (115–157. o.) visszaemlékezéseket találunk. Az időpontok különbözőnek, de leginkább a kötet összeállításának idején (1998/99-ben) készültek. Vannak korábbi keltezésűek, illetve hivatalos – jegyzőkönyvi méltatások is. Szerzőnk a betűrendes közlési formát választotta, megkönnyítve ezzel a tájékozódást. Az egyezések és különbözőségek nagyon tanulságosak, s az óhatatlanul jelentkező szubjektivitás ellenére objektív és reális vonásokkal egészítik ki Budaker Oszkár lelki arcképét.

Beyer Pál lelkész (Sopron, 1952) a friss gyász fájdalmával szólal meg. A teológust, az ige mellett hosszan és mélyen elcsendesedő igehirdetőt értékeli. *Bohus Imre* lelkész (Fót, 1999) elsősorban az otthonigazgatóra emlékezik és a felelős szeretet emberét látja benne. *Bolla Árpád* esperesben (Budapest, 1999) az otthonigazgató mint a kereszt teológusa és bölcs lelkipásztor hagyott mély nyomot. *Boronkayné Sóllyom Julianna* (Budapest, 1998) a tanártárs édesapa révén is őriz emlékeket. Igazán felejthetetlen azonban az a konfirmációs időszak, amelyben Budaker Oszkár adta át az alapvetően fontos hitismereti anyagot, s lépett személyes pásztori kapcsolatba konfirmandusaival. Luther Kis kátéjának szeretetét és megbecsülését ekkor tanulta meg, s őrzi mintegy fél évszázada.

Csepregi Béla lelkész (Sárszentlőrinc, 1999) egy érdekes epizódot emel ki: Budaker Oszkár már 1934-ben komoly esélyese volt a teológia gyakorlati tanszékének. Két éven át komoly áldozatot vállalva képezte magát. Az állást azonban nem ő kapta meg. Csalódottságát bizalmas testvéri beszélgetésben nem leplezte, de megbántottság, sértődöttség ekkor sem kerítette őt hatalmába. A lutheri teológia kiváló művelője és megszólaltatója volt, akít élmény volt hallgatni. *Csonka Albert* lelkész (Győr, 1998) teológus éveiben egyrészt a gyakorlati teológia, s ezen belül a liturgika, másrészt a lutheri orthodoxia, s ezen belül Gerhard János (1542–1637) tanításának lenyűgöző továbbadására emlékezik nagy hálával. Életét és egész szolgálatát a német evangélikusság egyik legnagyobb alakjának, Lőhe Vilmosnak (1808–1872) személyiségéhez méri.

Dér Endre író (Szeged, 1998) a sodró erejű teológiai előadásokra és templomi igehirdetésekre emlékezik. *Dóka Zoltán* lelkész (Bag, 1999) először arra a sajátosan evangéliumi misztikára emlékezik, amely Budaker Oszkár lelki életét a leginkább jellemezte. Ez a misztika nem az ember önmagában, hanem a megváltó Krisztus golgotai áldozatában való elmélyülést jelentette. Második mondanivalója a tudós tanárról szól. Harmadszor pedig a szenvedő embert látatja meg az olvasókkal. Értette és szerette a zenét. Szívesen hallgatta a muzsikáló teológusokat, és maga

is szívesen ült le a zongora mellé, hogy megszólaltassa a zenetörténet óriásainak egyik-másik művét.

Gömörly József lelkész, tanár (Dombóvár, 1998) a katonás fegyelmezettség mellett a tanári képességeket dicséri. Budaker Oszkár ugyanis néhány évig magyar és német nyelvet tanított Kőszegen, majd Sopronban. Mély hatást gyakorolt rá tanárának elkötelezettsége a magyarság iránt. Tudatosan távol maradt a napi politikától, de – erkölcsi alapon állva – radikálisan elhatárolódott minden szélsőséges mozgalmatól. Az igehirdetések tartalma és formája egyaránt rendkívül mély nyomokat hagyott benne.

Hanzmann Károly esperes (Sopron, 1950 után) közli, hogy Budaker Oszkár 1934-ben négy havi szabadságot kapott a soproni gyülekezettől németországi tanulmányútja érdekében. Lipcsei kiküldetése után azonban a teológiai tanári állást Jánossy Lajos nyerte el. Németországban súlyos atrocitások érték, melyeknek következtében csalódottan tért haza. *Hernád Tibor* lelkész (Veszprém, 1998) megemlékezésének sajátos vonása, hogy az emberséges szigor hatását ecseteli.

Jánossy István író (Budapest, 1998) szerint szelíd volt és bölcs. Szerette a klasszikus zenét, különösen Schumannnt.

Kapi Béla ny. őrnagy (Budapest, 1998) személyes emlékei inkább Budaker Oszkáréhoz kapcsolódtak, akinek szeretete rendkívül mély hatást gyakorolt rá. Idézi viszont édesapjának, *Kapi Béla* püspöknek (Győr, 1953) emlékiratából azt a részt, amely Budaker Oszkáról szól. Említi a kései elhivatást, a rendkívüli képességeket és a mély hitet, valamint azt a tényt, hogy a lelkészevangélizációs szolgálatba beleállítva a lelkiség alakításában vált fontos tényezővé a karizmatikus igehirdető Budaker Oszkár. *Karner Károly* teológiai tanár (Sopron, Budapest, 1952) nekrólójában a karizmatikus igehirdetőt és lelkipásztort említi, aki nem kereste a közszereplést, egész szolgálatában megmaradt a gyülekezeti lelkipásztor státusában. *Keveháziné Czégényi Klára* lelkész (Kőszeg, 1999) az igehirdetésekre és bibliáórákra emlékezik. Hatásának titkát a mély krisztushitben és az ige megértéséért vívott kemény küzdelem vállalásában látja. *Kinczler Irén* lelkész (Budapest, 1976) 25 év után úgy emlékezik az otthonigazgatóra, mint akiből a szigor végtelen melegséggel párosulva áradt ki környezetére. Lénye mindig megnyugvással töltötte el, mert megérezte a lelki közösséget. *Kishegyí Géza* ny. kohómérnök (Nagybánya, Románia, 1999) és társai a soproni műegyetemen Luther-szövetséget alapítottak, s mintegy tucatnyian hétről hétre felkeresték Budaker Oszkárt. Három évig tartott ez a kapcsolat, amelyből egy egész életen át gazdagodni tudott. *Kovács Géza* lelkész (Gyórság, 1998) két közös szolgálatra emlékezik, amelyből ő maga is sok áldást nyert. *Kőrös Lászlóné Simon Ilona* gyülekezeti tag (Sopron, 1998) már konfirmándus korában megtanulta, hogy az Igét komolyan kell venni. Felkészítette őket arra, hogy az egész életnek bizonyágtételé kell válnia. *Kun Lászlóné Holéczy Zsuzsanna* gyülekezeti tag (Budapest, 1999) gyermekora meghatározó emlékei közé sorolja a találkozásokat nagynénjével és férjével, akinek meleg szeretete, aszketikus életvitele és lebilincselő igehirdetési maradtak meg emlékezetében.

Laborcziné Pröhle Margit gyülekezeti tag (Budapest, 1999) számára az ige mondanivalójához való fegyelmezett ragaszkodás vált maradandó élménnyé.

Martos Ödön lelkész (Budapest, 1999) megemlékezésének új és fontos vonása az a részlet, amelyben az 1934-es közös lipcsei emlékeit tárja fel. A Rendtorff-ház-

ban egy agresszív nemzeti socialista eszméket valló fiatalemberrel került összejutkozásba. Az illető rendkívül rossz néven vette, hogy német nevük – őt ekkor még Mayernak hívták – ellenére magyar érzelműek. Valósággal üldözni kezdte Budaker Oszkárt. Az Intézet igazgatója éppen ezért jónak látta, hogy tapintatosan eltávolítsa Lipcseből. Nincs alapja annak a nem régen felröppentett vádnak, miszerint Budaker Oszkárnak náci érzelmei lettek volna. Éppen ellenkezőleg! Ő még konfliktusokat is vállalt magyarságáért.

Nagybocskai Vilmos lelkész (Nagyatád, 1999) is az igehirdetések kiváló színvonalára emlékezik. Feltűnő számára az ószövetségi igék evangéliumi töltetű magyarázata. A Teológus Otthonban megragadta az a nézet, mely szerint a lelki élet tisztaságának titka a csendes kamra használatában keresendő. A kereszt teológusaként bántó él nélkül vázolta fel a katolikus és evangélikus tanítás közti különbséget. Ránevelte a teológusokat a nagyon alapos igetanulmányozásra és a lelkiismeretes prédikáció-készítésre. Hangsúlyozta: a teológia az egyházért, a gyülekezetért van. *Neubauer Károly* hitoktató (Sinsheim, Németország, 1999) teológusként megszerette Budaker Oszkárt mint teológiai tanárt és otthonigazgatót. Ezen át hangyaszorgalommal gyűjtögette össze „szeretett lelkipásztorának” igehirdetéseit, előadásait, kazuális funkcióit. Ezt a lelki kincsestárát 1954-ben könyvben is kiadta. Vallomása nyomán remélhetőleg lehetővé válik ennek a munkának szélesebb körű megismertetése.

Ottlik Géza író (Budapest, 1959) az „Iskola a határon” c. regényének egy részletével kapott helyet ebben az emlékező részben. A kadétiskola szimpatikus tanáraként tűnik fel Marcel főhadnagy alakja, akiben az író Budaker Oszkárt ábrázolja.

Prickler János egyházközségi felügyelő (Sopron, 1942) a gyülekezettől való első búcsúzása alkalmával így méltatta szolgálatát: „lelkési munkája az alkotó erő, a szívjóság és a puritánság hármasság pillérére” nyugodott. Kiemelte nagyszerű igehirdetéseit és buzgó, személyválogatást nem ismerő családlátogatásait. *Pröhle Károly* teológiai tanár (Sopron, 1952) a gyülekezet közgyűlésén megrendülten emlékezett meg tanártársáról, akinek először tanítója, azután kártársa, végül hallgatója lehetett. *Pusztay László* lelkész (Budakalász, 1998) Budaker Oszkár vezetői bölcsességét és tapintatát emelte ki.

Riedl Béla tanár (Sopron, 1998) azt az emlékéfélelevenítette fel, hogy az ötvenes évek fordulóján egy alkalommal betévedt az evangélikus templomba, s bár római katolikus vallású volt, annyira megragadta Budaker Oszkár igehirdetése, hogy rendszeres hallgatójává vált. *Rozsondainé Pröhle Irén* gyülekezeti tag (Veszprém, 1999) a hétfői bibliaórákra emlékezik nagy hálával. *Risznyák Ferenc* lelkész (Sopron, 1980) a soproni gyülekezeti levéltárban található gyülekezettörténetében a mély igehirdetéseket és bibliaórákat, a lelkipásztorokodást és a szeretetszolgálatban való tevékeny részvételt említi meg Budaker Oszkár munkálkodásának különös értékeként.

Sárkány Tibor esperes (Kecskemét, 1994) az élőszóban hangzó evangélium – a „viva vox evangelií” – nagyszerű tolmácsolóját látja Budaker Oszkárban. *Scheffer Oszkárné* gyülekezeti tag (Sopron, 1933) a hétfői bibliaórákat, különösen a Jelenések könyvének magyarázatát tartotta értékes alkalmaknak. *Scholz László* lelkész (Budapest, 1998) különösen az igehirdetéseket örült, mert alapos felkészülés előzte meg őket és az üzenet mindig elérkezett a megszólított szívekhez. *Sümeghy József* lelkész (Sopron, 1999) részletesen szól az alábbi témákról: korszerű igehir-

detés, alapos meditációs előkészület, nagyszerű nevelői érzék és hitvallásos teológiai gondolkodás határozta meg Budaker Oszkár életét és szolgálatát. *Szabó Gyula* esperes (Debrecen, 1998) ugyancsak az igehirdetést, a teológiai munkát és a lelkipásztorkodást tartja Budaker Oszkár szolgálata különleges értékének. *Szabó Kálmánné Prinster Valéria* gyülekezeti tag (Sopron, 1982) egy szívszorító gyászverssel került bele a kötetbe. *Szerdahelyi Pál* lelkész (Szombathely, 1998) emlékei között a sodró erejű igehirdetések állnak az első helyen. *Simon János* lelkész (Sopron, 1996) arról tesz bizonyosságot, hogy Budaker Oszkár emléke ma is elevenen él gyülekezetében és egyházunkban. *Szita Istvánné Bérczi Margit* lelkész (Budapest, 1999) vallomását az teszi igazán súlyossá, hogy egy sok méltánytalanságot elszenvedett testvérünk állítja: „Budaker Oszkár krisztusi lelkületű ember volt”.

Terray László lelkész (Råde, Norvégia, 1998) számára az 1945-ös hadihelyzet tragikus alakulásában mutatott felelősségtudat és helytállás soha sem feledhető példa Budaker Oszkár otthonvezetői szolgálatában.

Veczán János lelkész (Kassa, Szlovákia, 1998) emlékeiben a kemény katona és az alázatos lelkipásztor egyszerre jelenik meg Budaker Oszkár személyiségében. Lelki konfliktusainak rendezésében döntő jelentősége volt az együttérzésnek és megértésnek. Igen szerette az igehirdetéseket, de a homiletikai előadásokat is. *Veérszós Imre* lelkész (Budapest, 1998), aki a Teológus Otthon vezetőjeként, részben teológiai előadóként az 1950-es évek első felében utódnak tekinthette magát, megvallja, hogy Budaker Oszkár szellemi, lelki és teológiai színvonala rendkívül magas mércét jelentett számára. Látása szerint elődje egész szolgálati idejében a „gyülekezetbe temetkezés” áldásait hordozta és sugározta szét. Sajátos kegyességéről azt mondja, hogy az a berneucheni mozgalomhoz tartozásából fakadt, s a csend tudatos kereséséből állt. Az igébe és az imádságba való elmerüléséből, az Istenhez való közelség csendjéből, e szent légkörből hozta magával papi lényének különös, megragadó, láthatatlan sugárzását. *Vértesy Rudolf* lelkész (Dombóvár, 1998) a szolgálat komolyan vételére indító hatást vette át Budaker Oszkártól. Az oltár szent hely, amely meghatározza mondanivalónk komolyságát és viselkedésünk felelősségteljes voltát. *Wellner Ödönné* gyülekezeti tag (Sopron, 1999) szerint a Teológiának sok tisztelt és szeretett tanára volt, ám közülük is kiemelkedett az otthonigazgató tanár, akit szinte rajongásig menő szeretet övezett. Az áldott hatások lelkész-férje révén áttételesen hozzá is eljutottak.

Zeltner Mátýásné Hauer Helga gyülekezeti tag (Ágfalva, 1998) az 1936–1952 közötti személyes emlékeiből idéz fel néhányat. Ott volt a Templom utcai paróchia kapujában, amikor lelkészének halálosan beteg kislányát a mentőautóba tették, és részt vett az utolsó istentiszteleten is. Talán lehet mondani, hogy az arcvonások prédikációját is megértette. *Ziernann Lajos* esperes (Sopron, 1942) a gyülekezet közgyűlésén meleg szavakkal búcsúztatja a teológiai tanárrá választott lelkészt és méltatja igehirdetői, valamint lelkipásztori szolgálatát. *Zoltán László* lelkész (Sopron, 1999) emlékezéséből kiderül, hogy mély és állandó kapcsolatban állott a Budaker házaspárral.

Újra hangsúlyoznunk kell: az emlékek töredékesek, s talán itt-ott pontatlanok is. Az emlékezők nagy száma, az egyes vallomások közötti nagy idői távolság, a különböző élethelyzetek, hivatások együttesen a szubjektív vonásokat elhomályosítják, az esetlegeset és lényegtelen háttérbe szorítják. A vallomások együttesen egy kiemelkedő szolgálatot mutatnak be. Isten iránti hálával éljük át, hogy akinek áldott volt élete, annak emléke is áldott.

Tartozom még egy személyes vallomással. A kötet nyomdába adása után derült ki, hogy az emlékezések sorából kimaradt az Evangélikus Naptár 1971-es évfolyamában (65–67. o.) megjelent cikkem, amely Budaker Oszkár születésének 75. évfordulója alkalmával készült és a „Pásztor a nagy Pásztor nyomában” címet kapta. Írásomból az alábbi néhány mondatot idézem: „Igehirdetését találóan jellemzi egy soproni templomlátogató vallomása: »Az a jó Budaker Oszkár prédikációjában, hogy nem azt mondja: ‚erre menjeteK előre’, hanem hogy ‚ide gyertek utánam’. Vagyis nem Isten országa felé küld, hanem Isten országából hívogat«. Nem szónokolt, meggyőző erővel beszélt. Nem óvta magát az igehirdetésre készüléS személyes küzdelmeitől. Így váltak prédikációi időszerűekké, személyesekké és időtállókká. Egyik volt professzora szerint: »amikor szenvedésről, vigasztalásról, bűnről és bocsánatról beszélt, akkor hallgatói tudhatták, hogy azt mondja csak, amit maga is megtapasztalt. Ő tudta, mit beszél, s ezt hívei is tudták róla... Ebben tárul fel előttünk teljes mélységében áldott szolgálata, egész papi lényé hatásának titka, hogy hatni engedte magára Isten szeretetét, s közben olyaná lett, mint a templom ablakának üvege képe, amely felfogja és továbbadja egyszerre a napsugár fényét, Isten irgalmasságának melegét”.

A Budaker-emlékkönyv egésze az ismeretlen apostol intését helyezi szívünkre: „Ne feledkezsetek meg vezetőitekről, akik az Isten igéjét hirdették nektek. FigyeljeteK életük végére és kövesséteK hitüket” (Zsid 13,7.).

Csodálatos ismeret a hit! Bár teljes a homály és semmit sem lát, mégis lát és biztosan tudja, hogy Krisztust éppen ebben a sötét homályban ragadja meg. Ahogy egykor az Úr Isten is ködben ült a Sinai hegyen és a templomban, úgy megigazulásunk is nem a látható jócselekedetekben van, hanem a hitben, a szívnek ebben a titokzatos, elrejtett ismeretében, tehát a láthatatlan s mégis valósággal jelenlevő Krisztusba vetett bizodalomban. A hit pedig azért igazít meg, mert a legdrágábbat, Krisztust ragadja meg s bírja magánál, mint jelenlevőt. Hogy miként, azt kimondani nem lehet. Elrejtett felséges, titokzatos, megfoghatatlan ismeret ez. Ahol ez az odaadó bizodalom a szívben csakugyan megvan, ott bizonynal Krisztus is jelen van a hitben, – sötét felhőben. Ez aztán az igazi megigazulás, melyben Isten az embert igaznak tartja s fogadja el.

(Luther)

Zusammenfassung

Zu Beginn unserer Sommerfolge steht die Predigt aufgrund Mt. 15–16, des ehemaligen Ödenburger Pfarrers und Theologen Oszkár Budaker. Die ursprünglich in Deutsch gehaltene Predigt, deren genaues Datum unbekannt ist, lässt die klare Botschaft des Evangeliums erklingen; u.a. gegen die rassistische Ideologie des Nazismus.

Zwei Artikel der Gedenkspalte berichten über die Übergabe des Bischof Lajos Ordass posthum erteilten Ungarischen Kulturerebpreises.

In unserer Serie Kelenföld Abende lesen wir die Andachten, gehalten von Zoltán Németh (Mt. 5,7) und Csaba Baranyay (Mt. 5,8). Diesen folgten auch Vorträge. András Sztojanovics sprach über den kirchlichen Karitativdienst, Zoltán Dóka über die Fragen der kirchlichen Erziehung und der Schulen. Zum letzteren schloss sich die Äusserung von Pál Zászkaliczky sen. an, über die aktuellen Probleme der Theologenbildung.

In unserer Studienspalte befindet sich zuerst der Artikel von Pál Rókusfalvy mit dem Titel: Erziehung zur Wahrheit, der ein Beitrag zum Thema der kirchlichen Erziehung ist. Danach folgt der kritische Artikel von Lóránd Boleratzky über die Glaubwürdigkeit der Synode.

Das Presbyterium der Gemeinde Deák tér entschloss 1996 – auf Vorschlag des Presbyters László Murányi – die nächste Vergangenheit unserer Kirche mit einem unabhängigen Historiker aufarbeiten zu lassen, mit besonderer Hinsicht auf die Ungesetzlichkeiten des Parteistaates und auf das ungesetzliche Bischofsamt von Zoltán Káldy. Da in dieser Frage in den letzten 4 Jahren kein meritorischer Schritt unternommen wurde, verzichtet der Vorschlaggebende auf sein Amt als Presbyter. Sein Absageschreiben befindet sich in unserer Dokumentenspalte.

Sándor Magassy sen. macht uns mit dem unlängst erschienenen Gedenkbuch – verfasst von László Zoltán Pf. i. Rst. – über den hervorragenden Ödenburger Pfarrer und Theologen Oszkár Budaker bekannt.

Summary

Our summer issue opens with the sermon of the late Oszkár Budaker on the basis of Mt 7,15–16. The date of the sermon cannot be precisely determined, but it was written originally in German, and carries the message of the Gospel clearly and distinctly, among others against the racist ideology of the Nazi era.

The two writings in the Commemoration column are about the handing over of the posthumous Hungarian Heritage Award to bishop Lajos Ordass.

In our Kelenföld Evenings series we can read the meditations of Zoltán Németh on the basis of Mt 5,7 and Csaba Baranyay on the basis of Mt 5,8. Lectures were also held in connection with these meditations. András Sztojanovics talked about the charity service in the church, and Zoltán Dóka talked about teaching and rearing in the church and church schools. Pál Zászkaliczky's comment on the special problems of the education of the theology students is an addition to the topic.

Our Studies column brings first the writing of Pál Rókusfalvy Rearing to Truth, which is a further comment to the topic of rearing in the church. This is followed by a critical article from Lóránd Boleratzky entitled The Credit of the Synod.

The Presbytery of the congregation of Budapest Deák tér decided in 1996 – based on the suggestion of László Murányi, presbyter – that they will have the recent past of our church analyzed with an independent historian, taking especially into consideration the illegalities of the party-state and the illegal bishopry of Zoltán Káldy. Since no serious measures have been taken in the past four years concerning this question the owner of the proposal resigned from his post. His letter of resigning can be read in our Documentaries column.

Sándor Magassy Sen. reports on the recently published book in memory of Oszkár Budaker, the well-known pastor of Sopron and teacher of theology, director of the studenthome. The volume was edited by László Zoltán, pensioned pastor.

E SZÁMUNK SZERZŐI

<i>Baranyay Csaba</i> lelkész	Siófok
<i>Dr. Boleratzky Lóránd</i> ny. ügyvéd, egyet. m. tanár	Budapest
† <i>Budaker Oszkár</i> lelkész, teol. tanár	Sopron
<i>D. Dóka Zoltán</i> ny. lelkész	Bag
<i>id. Magassy Sándor</i> ny. lelkész	Sikátor
<i>Dr. Murányi László</i> újságíró	Budapest
<i>Németh Zoltán</i> lelkész	Bánk
<i>Dr. Rókusfalvy Pál</i> ny. egyet. tanár	Budapest
<i>Sztojanovics András</i> igazgató lelkész	Budapest
<i>id. Zászkaliczky Pál</i> lelkész	Budapest

* * *

Szeretettel ajánljuk Olvasóink figyelmébe alábbi kiadványainkat:

<i>Ordass L.:</i>	A keresztfa tövében, Nagyheti áhítatok	150,-
<i>Ordass L.:</i>	Vádirat, Korrajz	40,-
<i>Ordass L.:</i>	Jó hír a szenvedőknek, Prédikációk	400,-
<i>Ordass L.:</i>	Akikkel az Úton találkoztam	400,-
<i>Ordass L.:</i>	Nem tudok imádkozni	150,-
<i>Ordass L.:</i>	Gondolatok a Filemon levél olvasása közben	100,-
<i>Ordass-Loy:</i>	Te vagy reménységem, Imádságos könyv	120,-
<i>Ordass-Giertz:</i>	Házát kősziklára építette, Elbeszélés	400,-
<i>Ordass-Giertz:</i>	Hítből élünk, Elbeszélés	400,-
<i>Ordass-Lyngar:</i>	A fáklya, Ifjúsági áhítatoskönyv	300,-
<i>Terray L.:</i>	Nem tehetett mást, Ordass Lajos életútja	150,-
<i>Scholz L.:</i>	Tisztítsd meg szívedet	100,-
<i>Scholz L.:</i>	Két sugárzó igazgyöngy, Írásmagyarázat	150,-
<i>Ritter-Tekus:</i>	A lelkipásztor imádsága	100,-
<i>Sólyom J.:</i>	Hiszem-tudom	
	Bevezetés az egyház tanításába	250,-
<i>Virág J.:</i>	Luther Márton önmagáról, 5. kiadás	350,-
<i>Luther M.:</i>	14 vigasztaló kép	160,-
<i>Botta I.:</i>	Dévai Mátyás, a magyar Luther	120,-
<i>Vajta V.:</i>	Hit és élet összecsengése	40,-
<i>Jung E.:</i>	Hogyan vezessem a vasárnapi iskolát?	300,-
<i>Kapi B.:</i>	Isten hárfása, Gerhard Pál élete	400,-
<i>Böröcz S.:</i>	Kiáltás a mélyből	800,-
<i>Maróthy J.:</i>	Szegények szíve, Novellák	500,-
<i>Kende-Newman:</i>	Jöjj Jézushoz! Evangelizáló füzet	100,-
<i>Dóka Z.:</i>	Márk evangéliuma, Kommentár	1.500,-
<i>Rözse I.:</i>	A halál árnyékának völgyében	500,-
<i>Boleratzky L.:</i>	A miskolci evangélikus jogakadémia	40,-
<i>Boleratzky L.:</i>	A miskolci jogakadémia tanárai	200,-
<i>Boleratzky L.:</i>	Evangélikus egyházjog I.+II. r.	1.300,-

Kiadványainkat a budapesti Huszár Gál Könyvesbolt is árusítja
(V., Deák tér 4.). Írásbeli megrendelés esetén – a postaköltség
felszámításával – vidékre postai szállítást is vállal.

A Keresztyén Igazság évi előfizetési díja 2000-től 600 Ft + postaköltség.
Külföldre 12 DM. Egy szám ára 150 Ft.

Folyóiratunk és kiadványaink megrendelhetők:

Ordass Lajos Baráti Kör
1114 Budapest, Bocskay út 10.